

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Программа хЮттийна нохчийн меттан хьехархочунна ишколан дешаран хИнцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехъажийна йолу дешаран предметан белхан программа хЮттош, методически гЮ-накъосталла даран Iалашонца.

Белхан программо хьехархочун таро хуьлуйтур йу:

1) нохчийн мотт хьехаран процесехь коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь билгалдаьхначу Iаморан личностни, метапредметни, предметни жамIашка кхачош долу хИнцалера некъаш кхочушдан; (кхин дIа – ФПДС КИД);

2) билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, рузманан-тематикин планировани кечйан.

Личностни а, метапредметни а жамIаш далийна, коьртачу йукъардешаран ишколехь нохчийн мотт хьехаран башхаллаш тидаме а оьцуш.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмето билгалдо предметашна йукъара уьйраш гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца кхочушйар.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАК-ТЕРИСТИКА

Нохчийн мотт – нохчийн халкъан ненан мотт, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт.

Нохчийн мотт хааро а, цуьнан тайп-тайпана кепаш, функционални тайпанаш карадерзоро а, цуьнан стилистически башхаллах, суртхЮтторан таронех кхетаро а, нохчийн маттах тайп-тайпанчу тIекаренан хьелашкахь нийса а, эвсараллица а пайдаэца хааро а билгалдоккху адаман кхиаме хилар.

Нохчийн матто, шен тIекаренан а, оила йовзийтаран а коьрта функцеш кхочушйеш, адаманашна йукъахь уьйр латтайо, адаман кхетам а, дог-ойла а кхолларехь дакъалоцу; нохчийн мотт нохчийн халкъан хаамаш, оьздангаллин ламасташ, истори ларйаран а, йовзийтаран а коьрта гIирс бу.

Ишколехь нохчийн мотт Iамор тIехъажийна ду дешархочун оьздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, оилайар, изс, суртхЮттор, ша кхочушден дешаран гIуллакх кхиорна а.

Нохчийн мотт Iаморан чулацам иштта тIехъажийна бу функционални говзалла, адаман йешаран, текстех кхетаран, тайп-тайпанчу барамийн текстийн хаамах пайдаэцаран, цуьнан мах хадоран, цунах оилайаран, шен Iалашонашка кхачаран, шен хаарш а, таронаш а шорйаран, йукъараллин дахарехь дакъалацаран интегративни хаар санна, кхиорна. Къамелан а, текстан а гIуллакх нохчийн меттан ишколан курсан къепе кхолларехь коьртаниг ду.

Царца догIуш долу хаарш а, карадерзарш а далийна Iаморан метапредметни, предметни жамIийн ларамехь, Iаморан чулацамехь (дакъош: «Мотт а, къамел а», «Текст», «Меттан функционални тайпанаш»).

Дешаран предметан чулацам кхочушбан таро йу классал араьхарчу гIуллакхдарехь: экскурсеш, тематикин меропрятеш, конкурсаш, и. д.кх.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ IАМОРАН IАЛАШОНАШ

Кобртачу йукъарчу дешаран программашца нохчийн мотт Iаморан Iалашонаш йу:
патриотизмах кхетар а, иза гучуйаккхар а, нохчийн мотт Нохчийн Республикин шолгIа пачхьалкхан мотт санна, нохчийн халкъан къоман мотт санна ларар; маттаца нохчийн халкъан син хьал лардаран, довзийтаран кепе а, тIекаренан гIирсе а санна кхета-ме йукъаметтиг хилар; нохчийн культуре ларам гучубаккхар;

нохчийн мотт адаман кхиаран гIирс, йукъараллин уьйр кхолларан гIирс санна кара-берзор;

нохчийн маттах, цуьнан дIахIоттамах, функцех, нохчийн меттан стилистически гIир-сех хаарш карадерзор; литературин меттан норманаш а, къамелан обздангалла а практи-кехь карайерзор; жигара пайдаоьцучу а, нуьцкъаллин а дешнийн хьал тодар а, шен къаме-лехь тайп-тайпанчу грамматически гIирсех пайдаэцар а; орфографически а, пунктуацион-ни а говзалла кхачаме йалор, шен къамел кхачаме далоран лаам кхиор;

къамелан гIуллакх, адамашна йукъарчу куьцан а, куьцан доцучу а тIекаренан хье-лашкахь гонахарчу нахаца эвсара йукъаметтигаш латтош долу коммуникативни карадер-зарш кхачаме далор; нохчийн мотт тайп-тайпана хаамаш бовзаран гIирс санна караберзор; ойланан гIуллакх кхачаме далор, нохчийн мотт Iаморехь дустаран, анализан, синтезан, жамIдаран, тайпанашка дIасадекъаран, билгала йолу бакъонаш дIахIитторан, универсаль-ни интеллектан карадерзарш кхиор;

функционални говзалла кхиор: хаамийн лехам кхочушбаран, оьшу хаам схьакъасторан а, хийцаран а, тайп-тайпанчу барамехь йолчу текстийн чулацам тидаран, царех кхетаран, пайдаэцаран хаарш; текстан хааман-маьIнин йухакечдаран стратеги а, го-взалла а, некъаш а карадерзор; текстах, цуьнан гIуллакхах, йукъарчу маьIнех, маьIнин дIахIоттамах, авторан коммуникативни Iалашонах, меттан гIирсийн гIуллакхах кхетаран кепаш карайерзор.

ДЕШАРАН ПЛАНЕХЬ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

Кобртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца догIуш, «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет йукъайоьду «Ненан мотт а, литература а» предметни областана, Iамо декхарийлахь долу предмет а йу.

Дешаран хьесапца нохчийн мотт Iаморна билгалдаькхина 507 сахьт:
5 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 6 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 7 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 8 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 9 классехь – 99 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт).

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

5 КЛАСС

Маттах лаяцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а (шуйра дешан хIоттам, дукха маьIнаш долу дешнаш, дешан тIедеанчу маьIнийн кхиаме система, синонимаш а, антонимаш а, кицанаш а, аларш а).

Нохчийн меттан дошкхолладаларан хьелаш (йуьхьанцарчу ишколехь Iамийнчун барамехь). Лингвистикин коьрта дакъош (фонетика, орфоэпи, графика, орфографи, лексикологи, дошкхолладар, морфологи, синтаксис, пунктуаци). Мотт билгалонан система санна. Мотт адамийн тIекаренан гIирс санна. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош: аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени.

Мотт а, къамел а

Мотт а, къамел а. Барта а, йозанан а къамел, монолог а, диалог а, полилог.

Къамелан гIуллакхан тайпанаш (къамел дар, ладогIар, йешар, йаздар), церан башхаллаш.

Дахарехь биначу тидамийн буха тIехь а, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме литература йешаран буха тIехь а барта монологан аларш кхоллар.

Йешна йа ладоьгIна текст, цу йукъахь дуйцуш волчун йуьхь хуйцуш а, барта схьайийцар.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу теманашна а диалогехь дакъалацар.

Маршалла хаттаран, Iодикайаран, дехаран, баркаллин къамелан кепаш.

Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюралаш а).

ЛадогIаран тайпанаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайпанаш: Iаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Барамехь 140 дашал кIезиг йоцчу ладоьгIначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхетар.

Текстан тема а, коьрта ойла а билгалйакхар, текстан чулацамца догIуш, хаттарш а, царна жобпаш а хIиттор.

Йозанан кепехь йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийтар.

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш къастор.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйар.

Тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэцар.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан тема а, коьрта ойла а. Текстан микротема. Коьрта маьIна чулоцу дешнаш.

Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар; церан башхаллаш.

Текстан композиционни дIахIоттам. Абзац текст композиционни-маьIнин дакъошка йекъаран гIирс санна.

Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гИрсаш:
дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш,
йаххыйн цIерметдешнаш, дешан йухаалар.

Дийцар къамелан тайпа санна. Дийцар.

Текстан маЪIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микро-
темийн, абзацийн, текстехь предложенеш вовшахтосучу гИрсийн а,
кепийн а; меттан суртхIотторан гИрсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехь).

Йешначу йа ладобгIначу текстан чулацам ма-барра а, хоржуш а,
бацбина а схъабийцар. Дийцархочун йуьхь а хуьйцуш, текстан чулацам
схъабийцар.

Текстан хаамаш хийцар: текстан цхъалхе а, чолхе а план.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна йукъара кхетам (буьйцуцу
маттах, функционални стилех, исбаьхьаллин литературин маттах).

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.

Аз меттан дакъа санна. Озан маЪIна къасторан гIуллакх. Нохчийн меттан
мукъачу аьзнийн къепе.

Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн къепе.

Элпийн а, аьзнийн а дазар. Нохчийн алфавитан хIоттам.

Мукъа аьзнаш: деха а, доца а.

Мукъаза аьзнаш: къора а, зевне а.

Сонорни мукъаза аьзнаш.

Къамел дарехь аьзнийн хийцадалар. Фонетически транскрипцин эле-
менташ.

Нохчийн маттахь дешдакъа. Дешдакъа дешан дакъа санна. Тохар.

Дош фонетически къастор.

Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.

Интонаци (йиш), цуьнан функцеш. Интонацин коьрта
элементаш.

Орфографи

Орфографи лингвистикин дакъа санна.

Й элпан нийсайаздар.

Къасторан **ь, ъ** хьаьркийн нийсайаздар.

Лексикологи

Лексикологи лингвистикин дакъа санна.

Дош – меттан коьрта дакъа. Цхъа маЪIна долу а, дукха маЪIнаш долу а
дешнаш; дешан нийса а, тIедеана а маЪIна.

Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Лексически дошамийн тайпанаш а (маЪIнин дошам, синонимийн, ан-
тонимийн, омонимийн дошамаш), ненан меттан дешнийн хьал карадерзо-
рехь цара ден гIуллакх а.

ЦIена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш.

Фразеологи

Фразеологизмаш, церан маЪIна, царах пайдаэцар.

Фразеологически эквиваленташ оьрсийн маттахь.

Фразеологически дошамаш.

Дешан хЮттам а, дошкхолладалар а

Морфема меттан уггар жима маЪне дакъа санна.

Морфемийн тайпанаш.

Дешан лард а, чаккхе а. Орам, дешхълалхе, суффикс.

Цхъланаораман (гергара) дешнаш.

Дошкхолладалар а, дошхийцадалар а.

Нохчийн маттахъ дешнаш кхолладаларан коърта кепаш. Дешнаш кхолладаларехъ а, хийцадаларехъ а морфемашкахъ мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.

Дешнаш кхолладаларан морфемни кеп (дешхълалхенан гЮьнца, суффиксан гЮьнца, дешхълалхенан а, суффиксан а гЮьнца). Лардаш вовшахкхетарца дешнаш кхолладалар. Чолхе дешнаш. Чолхе-дацдина дешнаш.

Дешан морфемни анализ.

Морфологи. Къламелан оьздангалла. Орфографи

Морфологи лингвистикин дакъа санна.

Коърта къламелан дакъош. Къламелан дакъойн семантически, морфологически, синтаксически башхаллаш.

Коърта къламелан дакъош, церан грамматически маЪна, морфологически билгалонаш, синтаксически гЮллакх.

Цердош

Цердош къламелан дакъа санна. Цердешан йукълара грамматически маЪна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къламелехъ цердешан гЮллакх.

Долахъ а, йукълара а цердешнаш. Цердешнийн грамматически классаш. Цердешнийн терахъ. Цхълаллин йа дукхаллин терахълан кеп бен йоцу цердешнаш.

Цердешнийн легарш. Диъ легар. Дожарийн маЪна.

Цердешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Цердешнаш кхолладаларан некълаш.

Цердешнаш морфологически кълатор.

Долахъ цердешнийн нийсайаздар.

Цердешнашца *ца* нийсайаздар.

Оърсийн маттара тЕэцначу цхълдолчу цердешнийн нийсайаздар.

Синтаксис. Къламелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхълълнакхетар а, предложени а нохчийн меттан синтаксисан дакъош санна. Коъртачу дешан морфологически билгалонашка хълължжина, дешнийн цхълълнакхетаран коърта тайпанаш (цлеран а, хандешан а).

Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш, аларан лалашоне а, эмоцин билгалоне а хълължжина.

Дийцаран, хаттаран, тЕедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маЪнин а, интонацин а башхаллаш.

Предложенин коърта меженаш (грамматически лард).

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коърта меженаш санна.

Сказуемин подлежащица барт хилар.

Грамматически лардийн масалле хълължжина, предложенийн тайпанаш: цхълалхе, чолхе.

Йаържина а, йаржаза а предложенеш. Предложенин коъртаза меженаш: кълстам, кхачам, латтам. Кълстам а, и гайтаран тайпаналлин гЮирсаш

а. Кхачам а (нийса а, лач а), и гайтаран тайпаналлин гIирсаш а. Латтам а, и гайтаран тайпаналлин гIирсаш; маъIне хъаьжжина, латтамийн тайпанаш (хенан, меттиган, даран суьртан, Iалашонан, бахъанин, бараман).

Предложенин цхъанатайпана меженаш, къамелехъ цара деш долу гIуллакх. Цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенийн интонацин башхаллаш. Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Гедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.

Гедерзар а, и гайтаран гIирсаш а.

Цхъалхечу предложенин синтаксически анализ.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш пунктуационни кечйар.

Диалог.

Йозанехъ диалог пунктуационни кечйар. Пунктуацн лингвистикин дакъа санна.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синъобздангалле кхачоран гIирс а.

Литературин маттах лаьцна кхетам.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар; лингвистически темина хаам.

Диалоган тайпанаш: гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар.

Текст

Текстан маъIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн а, абзацийн а, текстехъ предложенеш вовшах-тосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехъ).

Текстан хаамаш хийцар. Текстан план (цхъалхе, чолхе; цIеран, хаттаран); текстан коьрта а, коьртаза а хаам; текст схъайий-цар.

СуртхIоттор къамелан тайпа санна.

Адаман куьцан суртхIоттор.

XIусаман суртхIоттор.

Iаламан суртхIоттор.

Меттиган суртхIоттор.

Дарийн суртхIоттор.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стиль. ДIахъедар. Расписка. Iилманан стиль. Дошаман статья. Iилманан хаам.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан обздангалла. Орфографи

Билгалдош

Билгалдош къамелан дакъа санна. Билгалдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ билгалдешан гІуллакх.

Билгалдашо цІердашца бартбар. Мухаллин а, йукъаметтигаллин а билгалдешнаш. Берта а, бертаза а билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш. Йуьхъанцара дарж. Дустаран дарж. ТІехдаларан дарж.

Билгалдешнаш терахъашца а, классашца а хийцадалар. Билгалдешнийн легар. Билгалдешнаш кхолладаларан некъаш.

Билгалдешнаш морфологически къастор.

Чолхечу билгалдешнийн нийсайаздар.

ТІеэцначу билгалдешнийн нийсайаздар.

Терахъдош

Терахъдош къамелан дакъа санна. Терахъдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ терахъдешан гІуллакх.

МаъІне хъаьжжина, терахъдешнийн тайпанаш: масаллин, роГаллин терахъдешнаш.

ХІоттаме хъаьжжина, терахъдешнийн тайпанаш: цхъалхе, чолхе, хІоттаман терахъдешнаш. Берта а, бертаза а терахъдешнаш. Масаллин а, роГаллин а терахъдешнийн легадалар, алар, нийсайаздар. Терахъдешнийн кепаш нийса кхоллайалар.

Гулдаран терахъдешнех нийса пайдаэцар.

Терахъдешнаш морфологически къастор.

Терахъдешнийн нийсайаздаран норма: терахъдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздар, терахъдешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЦІерметдош

ЦІерметдош къамелан дакъа санна. ЦІерметдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ цІерметдешан гІуллакх.

МаъІне а, грамматически билгалонашка а хъаьжжина, цІерметдешнийн тайпанаш. ЦІерметдешнийн легар.

ЦІердешнаш, билгалдешнаш санна легалуш долу цІерметдешнаш. Йаххыйн цІерметдешнаш цІерниг а, лач а дожаршкахъ. Йаххыйн цІерметдешнийн (*вай, тхо*) тайп-тайпана маъІна. ЦІерметдашо цІердашца бартбар. Хаттаран а, йукъаметтигаллин а цІерметдешнийн башхалла.

ЦІерметдешнийн нийсайаздар.

Предложенехъ цІерметдешан гІуллакх.

ЦІерметдешнаш морфологически къастор.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна. Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ хандешан гІуллакх.

Инфинитив а, цуьнан грамматически билгалонаш а.

Инфинитиван суффиксаш: *-а, -о, -ан, -ен, -он*.

Хандешан хенаш. МаъІна а, пайдаэцар а. Карара хан, йахана хан, йоГу хан.

Карарчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

Йахана хан, цуьнан кепаш. Йаханчу хенан кепаш кхоллайалар. Йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

Йогу хан, цуьнан кепаш. Йогучу хенан кепаш кхоллайалар.

Хандешан цхьаллин а, дукхазаллин а кепаш.

Хандешан терахьашца а, классашца а хийцадалар.

Хандешнаш морфологически къастор (Іамийнчун барамехь).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна. Къоман меттан, культурин, историн уьйр.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.

Диалоган тайпанаш: гІуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар, хаамах жоп дехар, хаам бар.

Текст

Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамІ дар).

Текстан дІахІоттам. Абзац.

Текстан хаамаш хийцар: текстан план (цхьалхе, чолхе; цІеран, хаттаран, тезисан); текстан коьрта а, коьртаза а хаам.

Текстехь предложенеш вовшахтосу гІирсаш а, кепаш а (жамІ дар).

Текстехь меттан суртхІотторан гІирсаш.

Ойлайар къамелан функциональни-маьІнин тайпа санна.

Текстан-ойлайаран дІахІоттаман башхаллаш.

Текстан маьІнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микро-темийн а, абзацийн а, текстехь предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гІирсийн а; меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцар (Іамийнчун барамехь).

Меттан функциональни тайпанаш

Меттан функциональни тайпанех лаьцна кхетам: буьйцу мотт, функциональни стилаш (Іилманан, публицистикин, гІуллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Публицистикин стилаш жанраш (репортаж, йоза, интервью).

Публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцар.

ГІуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Морфологи меттан Іилманан дакъа санна (жамІ дар).

Хандош

Хандешан 1-ра а, 2-гІа а спряженеш. Дешан орамехь мукъа

абзнаш хийцадалар.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.

Хандешан билгала, бехкаман, лааран, тедожоран саттамаш. Хандешан хатгаран а, латгаман а кепаш.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздар.

Хандош морфологически къастор.

Причасти

Причасти хандешан кеп санна. Причастехъ хандешан а, билгалдешан а билгалонаш. Предложенехъ причастин синтаксически г'уллакх.

Причастин хенаш. Лааме а, лаамаза а причастеш.

Причастин легар.

Причастин карчам.

Причасти морфологически къастор.

Причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Причастешца суффиксаш нийсайазйар. Причастеш кхоллайалар.

Цхъайолу причастеш ц'ердешнашка а, билгалдешнашка а йерзар.

Причастешца *ца* цхъаьна а, къаьстина а йаздар.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричасти

Деепричасти хандешан кеп санна. Деепричастехъ хандешан а, куцдешан а билгалонаш. Предложенехъ деепричастин синтаксически г'уллакх.

Деепричастин хенаш.

Деепричастин карчам. Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричастешца дацаран дакъалг *ца* нийсайаздар.

Масдар

Масдаран коьрта грамматически билгалонаш а, предложенехъ цуьнан синтаксически г'уллакх а.

Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.

Масдаран легар.

Масдаран карчам. Масдаран карчамехъ сацаран хъаьркаш.

Масдарца *ца* нийсайаздар.

Куцдош

Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маьІна.

Куцдешнийн тайпанаш. Куцдешнийн дустаран даржаш.

Куцдешнийн кхолладалар.

Куцдешан синтаксически г'уллакх.

Куцдош морфологически къастор.

Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.

Г'уллакхан къамелан дакъош

Г'уллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам. Коьрта къамелан дакъош г'уллакхан къамелан дакъойх къастор.

Дешт'аьхье

Дешт'аьхье г'уллакхан къамелан дакъа санна.

Дешт'аьхье, цуьнан маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически г'уллакх.

Дешт'аьхьенийн тайпанаш.

Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дешт'аьхьенаш.

Церан нийсайазйар.

Хуттург

Хуттург гУллакхан кьамелан дакъа санна. Хуттург предложенин цхьанатайпана меженаш а, чолхечу предложенин дакъош а вовшахтосу гИрс санна.

Хуттургийн тайпанаш, шайн хЮттаме хьабжжина: цхьалхе, чолхе, хЮттаман. ХЮттаман хуттургийн нийсайазйар.

Хуттургийн тайпанаш, шайн маьИне хьабжжина: цхьабнакхетаран а, карара а.

Текстехь хуттургийн маьИна. Кьамелехь хуттургех, церан маьИне хьабжжина, пайдаэцар. Хуттургех предложенеш а, текстан дакъош а вовшахтосучу гИрсех санна пайдаэцар.

Предложенин цхьанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (**а, йа**) йолчу предложенешкахь сацаран хьабркаш.

Дакьалг

Дакьалг гУллакхан кьамелан дакъа санна.

Дакьалгийн тайпанаш, шайн маьИне а, пайдаэцаре а хьабжжина.

Дакьалгийн нийсайаздар. Тайп-тайпанчу кьамелан дакъошца дакьалгаш дефисца а, кьабстина а йаздар.

Айдардош

Айдардашах кхетам. Кьамелехь айдардешан маьИна.

Айдардешан билгалонаш. Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьабркаш.

Азтардаран дешнаш.

Айдардешнийн интонацица а, сацаран хьабркашца а кьастор.

8 КЛАСС

Маттах лаяцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кавказан кхечу кьабмнийн меттанашна йукъахь.

Мотт а, кьамел а

Монолог-суртхЮттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамца кьамел дар.

Диалог.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.

Кьамелан функционални-маьИнин тайпанийн башхаллаш (дийцар, суртхЮттор, ойлайар).

Текстан хаамаш хийцар: тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржар; лингвистически дошамех пайдаэцар; тезисаш, конспект.

Меттан функционални тайпанаш

ГУллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

ГУллакхан стилан жанраш (дАхьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика).

Илманан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Илманан стилан жанраш (реферат, Илманан темина доклад).

Текстехь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхъаьнадар, текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуац

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош санна. Пунктуац. Сацаран хъаьркийн функцеш.

Дешнийн цхъаьнакхетар

Дешнийн цхъаьнакхетаран коьрта билгалонаш.

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш: хандешан а, цIеран а.

Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш: бартбар, урхалла, тIетовжар.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксически анализ.

Предложени

Предложени. Предложенин коьрта билгалонаш: маьIнин а, интонацин а йуьзна хилар, грамматически кечйар.

Предложенийн тайпанаш, аларан Iалашоне хъаьжжина, (дийцаран, хаттаран, тIедожоран), эмоцин билгалоне хъаьжжина, (айдаран, айдаран йоцу). Церан интонацин а, маьIнин а башхаллаш.

тIедожоран предложенешкахь меттан тIедожоран кепех пайдаэцар.

Барта а, йозанан а къамелехь предложенеш кечйаран гIирсаш (интонаци, маьIнин тохар, сацаран хъаьркаш).

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (цхъалхе, чолхе).

Коьрта меженаш хиларе хъаьжжина, цхъалхечу предложенийн тайпанаш (цхъанакIоттаман, шинакIоттаман).

Коьртаза меженаш хиларе хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (йаьржина, йаржаза).

Йуьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.

Диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенеш пайдаэцар, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйар. *ХIаь, хIан-хIа* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш.

Цхъалхе предложени хIотторан а, инверсех пайдаэцаран а норманаш.

ШинакIоттаман предложени

Предложенин коьрта меженаш

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна. Подлежащин хиларан кепаш. Подлежащин тайпанаш.

Сказуемин тайпанаш а (хандешан цхъалхе, хандешан хIоттаман, цIеран хIоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йуккъехь тире.

Предложенин коьртаза меженаш

Предложенин коьртаза меженаш, церан тайпанаш.

Къастам предложенин коьртаза меже санна. Берта а, бертаза а къастамаш.

Йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна. Кхачам предложенин коьртаза меже санна. Нийса а, лач а кхачамаш.

Латтам предложенин коьртаза меже санна. Латтабийн тайпанаш (меттиган, хенан, бахьанин, Iалашонан, даран суьртан, дуьхьалара, бехкаман, бараман).

ЦхьанахIоттаман предложени

ЦхьанахIоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш.

ЦхьанахIоттаман предложенийн а, шинахIоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш.

ЦхьанахIоттаман предложенийн тайпанаш: цIеран, билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан, йукьара-йуьхьан, йуьхьза предложенеш.

Къамелан тайп-тайпанчу стилашкахь цхьанахIоттаман предложенех пайдаэцар.

Чолхейаьлла цхьалхе предложени. Цхьанатайпанчу меженашца предложенеш

Предложенин цхьанатайпана меженаш, церан билгалонаш, вовшактосу гIирсаш. Предложенин цхьанатайпанчу меженийн уьйр: хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а. Интонаци, сацаран хьаьркаш.

Цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукьара дешнаш долу предложенеш.

Цхьанатайпанчу меженашца йукьара дешнаш долчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Йух-йуха йалочу *а, йа* хуттургашца йозучу цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Шакьаьстинчу меженашца йолу предложенеш

Шакьастар. Шакьаьстинчу меженийн тайпанаш (шакьаьстина къастамаш, шакьаьстина йуххедилларш, шакьаьстина латтамаш).

Латтабийн дурсаш.

ТIедерзаршца а, йукьайалочу, йукьахIитточу конструкторшца а йолу предложенеш

ТIедерзар. ТIедерзаран коьрта гIуллакх.

Даьржина а, даржаза а тIедерзар.

Йукьайало конструкторш.

Йукьайалочу конструкторш тайпанаш, маьIне хьаьжжина, (тешна хилар йа цахилар, тайп-тайпана синхаамаш, хаам хьаьнгара бу, ойланийн рогаIалла а, церан уьйр а, кечйаран кепаш а гойтучу маьIнехь йукьадало дешнаш).

ЙукьахIитто конструкторш.

Предложенин меженех тера догIуш долу йукьадало дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш.

Йукьайалочу а, йукьахIитточу а конструкторшца, тIедерзаршца (даьржина а, даржаза а), айдардешнашца йолу предложенеш хIитторан норманаш.

Йукьайалочу а, йукьахIитточу а конструкторшца, тIедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Предложенийн синтаксически а, пунктуационни а анализ.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел. Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн дахIоттам.

Цитаташ. Алар йукъа цитаташ йалоран кепаш. Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хIитторан норманаш; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

9 КЛАСС

Маттах лаяцна йукъара кхетам

Нохчийн Республликехь нохчийн матто кхочушден гIуллакх.

Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь.

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар).

Къамелан гIуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогIар, йешар (карладаккхар).

ЛадогIаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран кепаш: Iаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, суьрташна, иллюстрацешна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, теме а, тIекаренан хьелашка хьаьжжина, тайп-тайпана коммуникативни хьажам болу барта а, йозанан а аларш кхоллар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадогIначу йа йешначу текстан чулацаман ма-барра, хоржуш, бацбина схьабийцар.

Къамелан практикехь барта а, йозанан а аларш кхолларехь нохчийн литературин меттан норманаш (орфоэпически, лексически, грамматически, стилистически, орфографически, пунктуационни) ларйар.

Дешаран книгица, лингвистически дошамашца, справочни литературрица болх баран кепаш.

Текст

Текстехь къамелан тайп-тайпана функционални-маьIнин тайпанаш цхьаьнадар, цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн элементийн цхьаьнайар а.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцаран башхаллаш.

Текстан хаамаш хийцар.

Меттан функционални тайпанаш

Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш: буьйцу мотт; функционални стилаш: Iилманан (Iилманан-дешаран), публицистичкин, гIуллакхан; исбаьхьаллин литературин мотт (карладаккхар, жамI дар).

ГIуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, къамел даран тайпаналлин хьелаш, къамелан хьесапаш, Iилманан стилаца богIуш болу меттан гIирсаш. Тезисаш, конспект, реферат, рецензи.

Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьбсташ хилар а. Исбаьхьаллин меттан коьрта башхаллаш: васт хилар, гайтаран-исбаьхьаллин гIирсех а, ткъа иштта меттан кхечу функционални тайпанийн меттан гIирсех а шуьйра пайдаэцар.

Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гIирсаш, къамелехь

царах пайдаэцар (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени).

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложених кхетам (карладаккхар). Чолхечу предложенийн тайпанаш.

Чолхечу предложенин дакъойн маьИнин, дIахIоттаман, интонацин цхьаалла.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хIоттамах а кхетам.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гIирсаш.

Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маьИнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш.

Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени хIотторан норманаш; чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Чолхе-караара предложени

Чолхе-караарчу предложенех кхетам. Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош.

Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а. Караарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш.

Чолхе-караарчу предложенийн тайпанаш, коьртачу а, тIетухучу а дакъошна йукъарчу маьИнин башхаллашка, дIахIоттаме, уьйран синтаксически гIирсашка хьаьжжина.

Чолхе-караара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар.

Къаастаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Кхачаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Латтабийн тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Хенан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Бахьанин, Iалашонан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Бехкаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Даран суьртан, бараман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш.

Чолхе-караара предложени хIотторан норманаш; коьртачу декъах кхачаман тIетуху а, латтабийн тIетуху а предложенеш хуттургаца, хуттурган дешнашца дIахоттарца чолхе-караара предложени хIоттор.

Масех тIетухучуьнца йолу чолхе-караара предложенеш.

Чолхе-караарчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Чолхе-караарчу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маьИнин

йукъаметтигаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехъ пайдаэцар. Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йоглуш хилар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъойн уйран гирсаш: интонаци, сацаран хъаьркаш. Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш дагардаран маьИница. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цюьмалг а, цюьмалгаца тIадам а.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маьИнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитIадам.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш хенан, дубхьалара, бехкаман, тIаьхьалонан маьИнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ тире.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

КОЪРТАЧУ ЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГIАНЕХЪ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМIАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМIАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а гIуллакхийн цхьааллехъ, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синьобздангаллин мехаллашца, йукъараллехъ тIеэцначу низаман бакъонашца, норманашца доглуш а долуш, цул сов, жамIаша ша-шен довзарехъ, ша-шен кхетош-кхиорехъ, ша-шен кхиорехъ адаман чохьбара хьелаш кхолларехъ аьтто а бо.

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куьйгаллица болх бан дешархой кийча хилар, цуьнан къепен буха тIехъ а, кхетош-кхиоран гIуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдарехъ а гIуллакхдаран зеделларг совдаккхар, цу йукъахъ кху декъахъ:

Граждански кхетош-кхиоран:

гражданин декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тIеэца а кийча хилар, кхечу адабийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хьашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехъ жигара дакъалацар, цу йукъахъ нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкахъ гайтинчу хьелашца дустарехъ дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тIецаэцар; адаман дахарехъ тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гIуллакхах кхетар; коьртачу бакъонех, маршонах, гражданин декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкарчу масаллийн буха тIехъ кхийнчу поликультурни йукъараллехъ адабийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхьаьна тайп-тайпана гIуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовшех кхета, вовшашна гIо дан гIертар; ишколан шайн урхаллехъ жигара дакъалацар; гуманитарни гIуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гIуллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза

лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Илманца, исбаьхьаллица, тЕман хьуьнаршца, халкъан къинхьегаман кхиамашца, (цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Iаламан а тIаьхьало,хIолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синьобздангаллин кхетош-кхиоран:

гIиллакх-обздангалла къасточу хьелашкахь обздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукъахь къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта обздангаллин, бакъонийн норманашка хьаьжжина, кхечу адамийн леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу хIуманан хин йолчу тIаьхьалонах кхетар тидаме а оьцуш; йукъараллехь лело ца догIу гIуллакхаш адамийн леларан норманашца а, бакъонашца а цхьаьна ца догIу гIуллакхаш жигара тIецаэцар; шен а, йукъараллин а меттиган хьелашкахь адаман маршо а, жьопалла а.

Эстетически кхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкъийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллех кхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин тIеIаткъамах кхетар; зIенан а, ша-шен гайтаран а гIирсех санна исбаьхьаллин культурин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьнненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар; исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашкахь ша-шен гайтаре гIертар.

Физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:

шен дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могошаллина жьопаллехь хилар а, дахаран могошчу кепана тIехьяжам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакъонаш ларйар, дIанисийна дешаран а, садаIаран а раж; диллина физически жигаралла); тIаьхьенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар, наркотикашка марзвалар), физически (а, синIаткъаман а, могошаллина зене йолу кхин тайпа кепаш тIецаэцар; кхерамзаллин бакъонаш ларйар, цу йукъахь ишколан меттан дешаран процессехь интернет-гуонехь кхерамзаллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукъараллин, хааман, Iаламан хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукъахь шена зеделлачух кхеташ а, кхин дIа йолу Iалашонаш хIиттош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а тIеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархьама меттан гIирсех нийса пайдаэцар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазийнчу литературин произведенешкарчу масалшна тIе а тевжаш; рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткъа иштта кхечу стагера а гIалат дала бакьо хилар къобалдар.

Къинхьегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукъараллин а хьяжаман практикин хьесапаш (доьзалан, ишколан, гIалин, мехкан дозанехь) кхочушдарехь жигара дакъалаца тIехьяжам хилар, цу тайпана гIуллакх дIадоло, план хIотто а, ша кхочушдан а хьуьнар хилар;

корматаллаш а, тайп-тайпана къинхьегам а практикехь Iамо дог дар, цу йукъахь Iамочу предметан хаарех пайдаэцаран а, филологаша, журналисташа, йаздархоша бен болх бовзаран а буха тIехь а; къинхьегаме а, къинхьегаман жамIашка а ларам хилар; шен а, йукъараллин а хьашташ тидаме а оьцуш, кхетарца харжар, дешаран, дахаран хьесапийн шен траектори дIахIоттор; хиндолчух долу шен хьесапаш схьадийца хаар.

Экологин кхетош-кхиоран:

гонахарчу декъехь хьесапаш кхочушдархьама йукъараллин а, Iаламан а Iилманийн декъехь долчу хаарех пайдаэцар, дечун план хIоттор, гонахарчарна цунах хила тарлучу тIаьхьалонан мах хадор; экологин проблемех лаьцна шена хетарг хьекъале а, нийса а схьаала хаар;

экологин культурин тIегIа лакхайаккхар, экологин проблемаш йаккхий хиларх а, уьш къасто некъаш лаха дезарх а кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тIецаэцар, цу йукъахь экологин проблемаш ойбу литературин прозведенеш йовзарца кхийнарш а; Iаламна, йукъараллина, технологиана йукъахь долчу хьелашкахь гражданина а, хьаштхочо а санна айхьа дан дезачух кхетар; экологин хьажаман практикин гIуллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Iилманан довзаран мехаллин:

адаман а, Iаламан а, йукъараллин а кхиаран коьртачу низамех, адаман Iаламан а, йукъараллин а гуонаца йолчу уьйрех, меттан кхиаран низамех лаьцначу Iилманан кхетамийн вайн заманан къепаца гIуллакхдарехь кхиар; меттан а, йешаран а культура, йешаран говзалла дуьне довзаран гIирс санна карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш, лехаман гIуллакхдаран коьрта хаарш карадерзор; зеделлачух, диначух, тидамех кхетарна тIехьажам а, шен а, йукъарчу а хьоле кхачаран некъаш кхачаме дало гIертар а.

Дешархо йукъараллин а, Iаламан а гуонан хийцалучу хьолех воларан:

йукъараллин зеделларг, коьрта йукъараллин гIуллакхаш, йукъараллехь леларан бакъонаш, норманаш, йукъарлонашкахь а, тобанашкахь а йукъараллин дахаран кепаш дешархоша карайерзор, корматаллин гIуллакхдарца, ткъа иштта доьзал а, кхечу культурин гуонера нахаца йукъараллин зIе хиларан гурашкахь вовшахтоьхна тобанаш а йукъа а лоцуш; билггал доцчу хьелашкахь зIе хиларан хьашт, кхечеран хаарш а, царна зеделларг а тIеэца кийча хилар; практически гIуллакхдарца шена хууш долчун тIегIа лакхадаккхарехь билггал доцчу хьелашкахь даран хьашт хилар, цу йукъахь кхечу нахах Iама хаар а, цхьаьна гIуллакхдарехь кхечарна зеделлачух девза гIуллакхаш, карадерзарш, керла хаарш тIеэца хаар а; объектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукъахь хьалха бевзаш цахилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхьаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш къен хиларх кхетар, шен кхиаран хьесап хIоттор; коьртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декъехь шена хетачух пайдаэца хаар, экономикакин, йукъараллин, Iаламан вовшашца йолу уьйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Iаткъам бар, Iалашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий тIаьхьалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах хадо хаар;

книгаш йешарехь, къамел дарехь, дахарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, Iаткъамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамийн, церан тIаьхьалонийн мах хадо; Iаткъамечу хьолан мах хадо, тIеэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, тIаьхьалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, хIобттинчу хьолехь диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, гIуллакх дан кийча хила хьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМІАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

Кобрта маџнин дараш:

меттан дакъойн, меттан хиламийн, процессийн ладаме билгалонаш гучуйаха а, билгалйаха а;

меттан дакъош (хиламаш) тайпанашка дІасадекъаран ладаме билгало, жамІдарна а, дустарна а бахъанаш, кхочушйечу анализан критереш къа-сто; ладамечу билгалоне хъаьжжина, меттан дакъош тайпанашка дІаса-декъа;

низаме хъаьжжина дерг а, цхъаьнацадогІург а къасточу факташкахъ, хаамашкахъ, тидамашкахъ гучудаккха; низаме хъаьжжина дерг а, цхъаьнацадогІург а гучудаккхаран критереш йала;

хІоттийна дешаран декхар кхочушдарна оьшучу текстан хааман къоьлла гучуйаккха;

меттан процессаш Іаморехъ бахъанин-тІаьхъалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йогІу ойланаш сацарх пай-даэцарца жамІаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакъошца болх барехъ дешаран хъесап кхочушдаран кеп шен лаамехъ харжа, кхо-чушдаран вариантш йуштуш а, гІолехъ вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш тидаме оьцуш а.

Кобрта лехаман дараш:

хаттарех пайдаэца мотт Іаморехъ хааран лехаман гІирсах санна;

хьолан бакъ долчун а, лууш долчун а йукъара цхъаьнацадогІург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, лобхуш дерг а шен лаамехъ дІахІотто а;

шена хетарг а, кхечарна хетарг а бакъ хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, оила а тІечІагІйан;

дарийн алгоритм хІотто, дешаран хъесап кхочушдарехъ цунах пайда-эца;

меттан дакъойн, процессийн, бахъанин-тІаьхъалонан уьйрийн, объек-тийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дІахІитторехъ ша хІоттийнчу планаца жима таллам бан;

лингвистически таллам (эксперимент) барехъ схъаэцначу хааман ме-гаш хиларан а, бакъхиларан а мах хадо; биначу тидаме, талламе хъаьжжи-на, жамІаш ша кепе дало; схъаэцна жамІаш бакъхиларан мах хадоран гІирсаш караберзо;

процессийн, хиламийн кхин дІа хила тарлуш долу кхиар а, тера догІучу хъелашкахъ церан тІаьхалонаш а билгалйаха, ткъа иштта керлачу хъелашкахъ а, контексташкахъ а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

деллачу дешаран хъесапе а, йалийнчу критерешка а хъаьжжина, ха-амаш лахарехъ а, схъакъасторехъ а тайп-тайпанчу кепех, гІирсех, жоп де-харх пайдаэца;

тексташкахъ, таблицашкахъ, схемашкахъ белла хаам схъакъасто, тал-ла, къепе бало, хааман кхетам бала, цуьнан жамІ дан;

чулацамехъ болу хаам бакъ хиларе а, мегаш хиларе а хъаьжжина, текстан мах хадорхъама а, дешаран хъесапаш кхочушдаран Іалашонца оьшучу хаамах кхетархъама а ладогІаран а, йе-шаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

хИттийнчу Іалашонашка хъабжжина, цхъана йа масех хьостанера хамаш схъаэцархъама, жамІдархъама, къепе балорхъама маьІнин йешарх пайдаэца;

тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догІу тІечІагІдарш каро (цхъа оила, верси бакъйеш йа харцйеш йолу);

хаам луш йолу уггар гІолехъ кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схъахаржа а, кхочушден хьесапаш, коммуникативни хІоттаме хъабжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кхечу графикаца, церам вовших йозуш хиларца гайта а;

хъехархочо йеллачу йа ша хІоттийнчу критерешца хааман тешаме хиларан мах хадор;

хаамаш къепе бало а, эвсараллица дагахъ латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадерзор

ТІекаре:

тІекаренан хьелашка, Іалашонашка хъабжжина, хетарг кхолла а, цунах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахъ а, дискуссешкахъ а, барта монологически къамелехъ а, йозанан тексташкахъ а ша (шена хетарг) гайта;

тІекаренан ишарш йаран (дешнашца боцу) гІирсаш бовза, йукъараллин хъаьркийн маьІнех кхета;

къовсаме хьелаш кхолладаларан бахъанаш довза, къовсамаш малбан, дагадовла;

кхечеран дагахъ долчух кхета, къамелхочуьнца лараме хила, хъайн дуьхъалонаш оьздачу кепе йерзо;

диалог/дискусси дІаьаьарехъ йийцаре йиллинчу темица догІу хаттарш дала а, хьесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу тІекаренна тІетарна а тІехъажийна йолу ойланаш ала а;

шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхъалхІотто, башхаллаш а, позиційн тера хилар а гучудаккха;

йиначу меттан анализан, кхочушйинчу лингвистически экспериментан, талларан, проектан жамІаш нахана гуш-хезаш довзийта;

презентацин Іалашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, къамел даран барам ша харжа, цуьнга хъабжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцарца барта а, йозанан а тексташ хІитто.

Цхъаьна гІуллакхдар:

билггал йолу проблема кхочушйарехъ тобанца а, ша а бен болх гІолехъ хиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхъарлаьцна Іалашо кхочушйарехъ вовшашца зІе хиларан тобанан кепех пайдаэцар оьшуш хилар билгалдаккха;

цхъаьна гІуллакхдаран Іалашо йуьхъарлаца, цу Іалашоне кхача цхъаьна дараш хІитто: гІуллакх дІасадекъа, барт бан, цхъаьна бечу белхан процесс а, жамІ а дийцаре дан; масех адамна хетачун жамІ дан, куьйгалла дан, тІедиллар кхочушдан, муьтІахъ хила кийча хилар гучудаккха;

цхъаьна бен болх вовшахтохаран план хІотто, шен гІуллакх къасто (вовшашца зІе хиларан массо а декъашхочунна бакъахъа хетарг а, церам таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахъ хьесапаш дІасадекъа, белхан тобанийн кепашкахъ дакъалаца (дийцаре диллар, вовших дагавалар, «хьен штурм», кхийерш а);

белхан шен дакъа кхочушдан, оцу декъехъ лакхарчу жамІашка кхача, тобанан кхечу декъашхойн дарашца шен дарийн уьйр хилията;

йукъарчу балха тЕхь ша дакъалацаран эвсараллин мах хадо вовшаш-ца зЕ хиларан декъашхоша шаьш хИттийнчу критерешца; жамIаш йуьхьанцарчу хьесапца а, тобанан хIора декъашхочун цу жамIашка кхачоран гIуллакхца а дуста, жобпаллин гуо дIасабекъа а, тобанна хьалха отчет йала кийча хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дараш карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

дешаран а, дахаран а хьелашкахь кхочушийен проблемаш гучуйаха; сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхьамма, тобанехь сацам бар, тобано сацам бар);

хьесап кхочушдаран алгоритм (йа цуьнан дакъа) ша хIотто, болчу гIирсашка а, шен таронашка а хьаьжжина, дешаран хьесап кхочушдаран кеп къасто, сацаман йелла вариантш тIечIагIйан;

дарийн план ша хIотто, иза кхочушйарехь оьшу нисдарш йукъадало; шена хетарг къасто а, шен сацамах жобпалла тIеэца а.

Ша-шен таллар:

ша-шен талларан (цу йукъахь къамелан а), ша-шен догдаийтаран, ре-флексин тайп-тайпана кепаш карайерзо;

дешаран хьолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план йало а;

дешаран хьесап кхочушдарехь хила тарлуш йолу халонаш ган а, хий-цалучу хьелашна адаптаци йан а;

гIуллакхдаран жамIашка кхачаран (цакхачаран) бахьанех кхето; коммуникативни аьтто цахиларан бахьанех кхета а, уьш ца хилийта хаа а, карадерзийнчу къамелан зеделлачун мах хадо, тIекаренан Iалашонашка а, хьелашка а хьаьжжина, шен къамел нисдан а; тIекаренан Iалашонан а, хьелийн а жамI цхьаьнадаран мах хадо.

Синхаамийн интеллект:

шен а, кхечеран а синхаамаш тIехь урхалла даран хьуьнар кхио;

синхаамаш хиларан бахьанаш гучудаха а, талла а; кхечу стеган дагахь долчух а, цуьнан бахьанех а кхета, къамелан хьал а толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тIеэцар:

кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиверг а гIалатвала бакъо йолуш хиларх кхета;

ша а, кхиберш а, йемал ца беш, тIеэцар; цIеначу дагара хила;

гонахарчу дерригенна а Iуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМИАШ

5 КЛАСС

Маттах лаяцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.

Лингвистикин коьрта дакъош, меттан а, къамелан а коьрта дакъош довза (аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени).

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а къамелан, монологан а, диалоган а йукъара башхаллаш билгалйаха; хІора дийнан дахарехъ а, дешарна тІехъажийна долу хъесапаш кхочушдарехъ а къамелан гІул-лакхдаран тайпанийн башхаллаш тидаме эца.

Дахарехъ биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, Илманан-кхетапе йолу литература йешаран буха тІехъ барамехъ 5 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто.

Лингвистически теманашна йолчу диалогехъ а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ йолчу диалогехъ/полилогехъ а дакъалаца (барамехъ 3 репликел кІезиг йоцуш).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаъхъаллин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехъ 90 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладоьгІна текст барта схъайийца.

Барамехъ 140 дашал кІезиг йоцчу ладоьгІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаъхъаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жопаш дала а; йозанан кепехъ йуьхъанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ йуьхъанцарчу текстан барам 90 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу схъадийцарехъ – 95 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 80 – 90 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 10 – 15 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 80 – 90 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а; тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэца хаа; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан оздангалла ларйан.

Текст

Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маъІнин дакъошка (абзацашка) йекъа; текстан дакъош а, предложенеш а вовшактосу гІирсаш (дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн цІерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехъ оцу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маъІнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маъІнин цхъаалла, гІехъа йуьзна хилар) йогІуш хиларе хъаьжжина а; къамелан функционални-маъІнин тайпанан текст хиларе хъаьжжина а.

Текст кхолларан практикехъ (Іамийнчун барамехъ) текстан коьртачу билгалонех а, къамелан функционални-маъІнийн башхаллех а, меттан функционални тайп-тайпаналлех а долчу хаарех пайдаэца.

Текст кхолларан практикехъ текстан (дийцар) коьрта билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна тІе а тевжаш, тексташ-дийцарш кхолла; чулацаман суьртана тІе а тевжаш, тексташ кхолла; (цу

йукъахь барамехь 3 йа цул сов предложенел кезиг йоцу сочиненеш-миниаюраш а; барамехь 60 дашал кезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).

Кеп талхийна текст йухаметтахIотто; йуьхьанцарчу текстана тIе а тевжаш, йухаметтахIоттийна текст нисйан.

ЛадобгIначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолчу текстийн хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: план хIотто (цхьалхе, чолхе) кхин дIа а текстан чулацам барта а, йозанан кепехь а йухаметтахIотторан Iалашонца; текстан чулацам, цу йукъахь дийцархочун йуьхь хуьйцуш а, схьабийца; тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржа а, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, дешаран гIуллакхдарехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам кхачаме балоран Iалашонца тайан (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьIнин анализ – маьIнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Буйцучу меттан, функционални стилийн, исбаьхьаллин литературин меттан башхаллех лаьцна йукъара кхетам хила.

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.

Зевне а, кьора а мукъаза аьзнаш, деха а, доца а мукъа аьзнаш хазарехь къасто а, нийса дIаала а.

Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дIаала а. Оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тIеIаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дIайаккха.

Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан.

Дешнаш аларан а, нийсайаздаран а практикехь фонетикех, графикех, орфоэпех долчу хаарех пайдаэца.

Орфографи

Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ду **й** элпан а, къасторан **ь, ъ** хьаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).

Лексикологи

Дешан лексически маьIна къасто.

Къамелехь цхьа маьIна долчу а, дукха маьIнаш долчу а дешнех нийсачу а, тIедеанчу а маьIнехь пайдаэца.

Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.

Лексически дошамех пайдаэца хаа (маьIнин дошамах, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).

ЦIена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш довза.

Къамелехь дешнех, церан лексически цхьаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца,

Фразеологи

Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маъна дийца, уьш синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхьаьнакхетаршца а хийца.

Къамелехь фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тьекаренан хьелаш тидаме а оьцуш.

Дешнийн лексически анализ йан (Гамийнчун барамехь).

Дешан хЮттам а, дошкхолладалар а

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.

Цхьанаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а.

Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу аьзнаш каро.

Схьадевлла а, схьадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто.

Дошкхолладаларан коьрта кепаш, дешнийн кхолладаларан зьенаш къасто.

Дешхьалхенан а, суффиксан а гЮьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.

Дешнийн морфемни анализ йан.

Чолхе дацдина дешнаш нийса длаала а, царах нийса пайдаэца а.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза.

Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.

Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маънех, нохчийн маттахь дешарна тьехьажийна хьесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.

Къамел дарехь а, тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а морфологех долчу хаарех пайдаэца.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маъне а, хаттаре а хьаьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гуллакх къасто; къамелехь цо дечу гуллакхах кхето.

Цердешнийн дукхаллин терахьан кепаш нийса кхолла а, къамелехь царах пайдаэца а. Долахь а, йукъара а цердешнаш къасто а, къамелехь царах нийса пайдаэца а.

Цердешнийн грамматически классаш йовза.

1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехь долчу цердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Цердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахь цердешнашца **ца** нийсайаздаран норма а) ларйан.

Цердешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь цердешнийн башхаллех кхета.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а); предложенера дешнийн цхьаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарийн тайпанаш довза (цЬеран, хандешан); дешнийн цхьаьнакхетаршна а, цхьалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Гамийнчун барамехь); тайп-тайпана меттан

анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.

Чолхейовлаза йолу цхьалхе предложенеш йовза; цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долу а, тЕдерзарца йолу а предложенеш а чулоцуш; аларан Галашоне хьабжжина (дийцаран, тЕдоджоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хьабжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масалле хьабжжина (цхьалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хьабжжина (йаьржина, йаржаза), предложенеш йовза; предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Гамийнчун барамехь).

Диалогически а, монологически а къамелехь, кехат тЕхь, дГакхайкхорехь, и.д.кх. тЕдерзарх пайдаэца. Предложенехь тЕдерзар а, подлежащи а вовшах къасто. Сацаран хьаьркаш хИтторах кхето.

тЕдерзарца, цхьанатайпанчу меженашца, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь; ма-дарра къамелаца йолчу предложенешкахь; хуттургаш йолчу а, хуттургаш йоцчу а уьйраца дозуш долчу дакъойх лаьтгачу чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хИтторан пунктуационни норманаш йозанехь ларйан; йозанехь диалог кечйан.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синьобздангалле кхачоран гГирс а санна нохчийн матто дечу гГуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Нохчийн литературин маттах лаьцна кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехь биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тЕхь барамехь 6 предложенел кЕзиг доцу барта монологически аларш хИтто (монолог-суртхИоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар); лингвистически темина болчу хаамца къамел дан.

Барамехь 4 репликел кЕзиг йоцчу диалогехь (гГуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар) дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьИнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин тексташка ладогГаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара. Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Гаморан, лехаман.

Барамехь 100 дашал кЕзиг йоцу ладоьГна йа йешна текст барта схьайийца.

Барамехь 160 дашал кЕзиг йоцчу ладоьГначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьИнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догГу хаттарш хИтто а, царна жобпаш дала а; барта къамелехь а, йозанан кепехь къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьИнин тайпанийн йешначу Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам барам 130 дашал кЕзиг хила ца беза; дацдинчу схьадийцарехь –135 дашал кЕзиг хила ца беза).

Къамелан хьелашка хьабжжина, лексически гГирсаш къасто; шен а, кхечун а къамелан мах хадо, нийсачу а, догГуш долчу а, исбаьхьаллин а

дешнех пайдаэцаре терра; маѠнийн дошамех пайдаэца.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларѠан, цу йукъахъ 90 – 100 дешан барам болу текст тѠера схъайазйеш а; 15 – 20 дашах лаятта дешнийн диктант йазйеш а, хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийначу 90 – 100 дешан барам болчу йозучу текстан буха тѠехъ диктант йазйеш а; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан оздангалла ларѠан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогІуш; иза къамелан функционални-маѠнийн тайпа хиларе хъаьжжина.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маѠнийн тайпанийн текстийн башхалонаш билгалйаха; къамелан тайпа санна суртхІотторан башхалонаш билгалйаха (адаман куьцан, хІусаман, Іаламан, меттиган, даран суртхІоттор).

Текстехъ предложенеш вовшахтосу гІирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу кепийн анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а къамелан функционални-маѠнийн тайпанех долчу хаарех пайдаэца; шен текст кхолларехъ текстан коьртачу билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маѠнийн анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маѠнийн тайпанийн тексташ кхолла (дийцар, адаман куьцан, хІусаман, Іаламан, меттиган, даран суртхІоттор), книгаш йешарехъ, дахарехъ зеделлачунна, исбаьхъаллин кхоллараллина тѠе а тевжаш (цу йукъахъ барамехъ 5 йа цул сов предложенел кѠезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; сочиненин функционални тайпанца а, жанраца а, темин башхаллица а йогІуш, барамехъ 80 дашал кѠезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш а).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дІа текстан чулацам барта а, йозанан а кепехъ йухаметтахІотторан Іалашонца йешначу текстан план хІотто (цхъалхе, чолхе; цѠеран, хаттаран); ладобгІначу а, йешначу а текстехъ коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературе-ра а, хаам схъахаржа а, дешаран гІуллакхдарехъ цунах пайдаэца а.

Йеллачу темина презентацин кепехъ хаам схъагайта.

ЛадобгІначу йа йешначу Іилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехъ схъагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехъ схъагайта.

Вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш йовзарна тѠе а тевжаш, шен тексташ тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Къамелан гІуллакхан стилан, къамелан Іилманан стилан башхалонаш билгалйаха; Іилманан хаам а, дошаман статья а хІотторан лехамаш бийца; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанех йолчу тексташна анализ йан (дийцар, дІахъедар, расписка; дошаман статья, Іилманан хаам).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а гІуллакхан, Іилманан стилех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Морфологин коърта кхетамаш бовза. Къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа. Коърта къамелан дакъош а, церан кепаш а йовза.

Билгалдош

Билгалдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх къасто; къамелехъ цо дечу гІуллакхах кхето; маъІне а, грамматически билгалонашка хъаьжжина, билгалдешан мухаллин, йукъаметтигаллин тайпанаш къасто.

Цхьаллин а, дукхаллин а терахъехъ долчу билгалдешнийн дожарийн чаккхенаш нийса ала а, йазйан а. Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, билгалдешнаш тайпанашка декъа.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш нийса кхолла.

Билгалдешнаш терахъашца а, классашца а хийца.

1-, 2-чуй легарехъ долчу билгалдешнийн оьшуш йолу дожаран кеп, контекстаца хила ма-йеззара, нийса кхолла а, къамелехъ цунах пайдаэца а.

Билгалдешнийн дошкхолладаларан норманаш, билгалдешнийн аларан норманаш ларйан.

Билгалдешнашна морфологически къастам бан.

Терахъдош

Терахъдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто. Масаллин маъІна долчу кхечу къамелан дакъойн дешнех терахъдешнаш къасто. Масаллин а, дакъойн а терахъдешнаш нийса ала а, йаздан а; къамелехъ царах тайп-тайпанчу дожарийн кепехъ пайдаэца. РогІаллин а, гулдаран а терахъдешнех къамелехъ нийса пайдаэца.

ХІоттаме хъаьжжина, терахъдешнийн тайпанаш къасто.

Терахъдешнаш легадан хаа а, церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн башхаллаш билгалйаха а; Іилманан тексташкахъ, гІуллакхан къамелехъ терахъдешнех пайдаэцаран башхаллаш, къамелехъ цара дечу гІуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Терахъдешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан.

Терахъдешнашна морфологически къастам бан.

Оърсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахъ терахъдешан башхаллех кхета.

Церметдош

Церметдешнаш довза; йукъара грамматически маъІна къасто; церметдешнийн тайпанаш къасто; церметдешнаш легадан хаа; церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн, къамелехъ цара дечу гІуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, церметдешнаш тайпанашка декъа.

Церниг а, лач а дожаршкахъ йаххыйн церметдешнийн масалш дало. Предложенешкахъ дацаран а, къастамза а церметдешнех пайдаэца.

Церметдешнашна морфологически къастам бан.

Литературин меттан стилаш а, нийсайаздаран норманаш а ларйеш, предложенешкахъ церметдешнех пайдаэца хаа.

Хандош

Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш

наш, синтаксически функцеш къасто; къамелехъ цо дечу гІуллакхах кхето.

Хандешан инфинитиван (билгалзачу кепан) грамматически билгалонаш йийца, цуьнан лард схъакъасто.

Грамматически билгалонашка а, маъІне а хъаьжжина, карарчу, йаханчу, йогІучу хенан хандешнаш къасто. Карарчу хенан хандешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан; йаханчу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а. ЙогІучу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а.

Хандешан цхъаллин а, дукхазаллин а кепаш къасто.

Терахъашца а, классан гайтамашца а хийцалуш долчу хандешнех предложенешкахъ пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан (Іамийнчун барамехъ).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кхуьуш болчу хиламах санна маттах кхетам хила. Къоман меттан а, культурин а, историн а уьйрах кхета (масалш дало).

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Іилманан-дешаран, исбаьхъаллин, Іилманан-кхетаме литература йешаран буха тІехъ барамехъ 7 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто (монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Іилманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ йолчу теманашна а барамехъ 5 репликел кІезиг йоцчу диалогехъ дакъалаца.

Диалоган тайп-тайпана кепаш карайерзо: диалог – хаамах жоп дехар, диалог – хаам бар.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн публицистин текташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, Іаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехъ 110 дашал кІезиг йоцу ладобгІна йа йешна текст барта схъайийца хаа.

Барамехъ 190 дашал кІезиг йоцчу ладобгІначу а, йешначу а публицистин текстийн (ойлайар-тІечІагІдар, ойлайар-кхетор, ойлайар-дийцар) чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жобпаш дала а; барта а, йозанан кепехъ а ладобгІначу публицистин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а, хоржуш а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ

йуьхъанцарчу текстан барам 170 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу а, харжаман а схъадийцарехъ – 180 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш нийса къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 100 – 110 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 20 – 25 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийначу 100 – 110 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а; йозанехъ къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йог'уш; текстан д'ах'оттам а, абзацашка йекъаран башхаллаш а, текстера меттан суртх'отторан г'ирсаш а гучубаха.

Текстан ма'Инин а, цуьнан композиционни башхаллийн а анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан предложенийн, дакъойн уьйран лексически а, грамматически а г'ирсаш гучубаха.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхоллараллина т'е а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функциональни-ма'Инин тайпанийн тексташ кхолла (цу йукъахь барамехь 6 йа пул сов предложенел к'езиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йог'уш, барамехь 120 дашал к'езиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин д'а текстан чулацам барта а, йозанан а кепехь йухаметтах'отторан 'алашонца йешначу текстан план х'отто (цхьалхе, чолхе; ц'еран, хаттаран, тезисан); текстехь коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; дийцархочун йуьхь хуьйцуш, текстан чулацам схьабийца; текстан хаамаш хийцаран кепех пайдаэца; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа а, дешаран г'уллакхехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал х'итто; вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш хаарна т'е а тевжаш, шен тексташ, церан чулацам а, кепаш а кхачаме йалоран 'алашонца, тайан.

Меттан функциональни тайпанаш

Меттан функциональни тайпанийн башхалонаш билгалйаха: буьйцу мотт а, функциональни стилаш а (Илманан, публицистикин, г'уллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стилан а (цу йукъахь пайдаэцаран гуо а, функцеш а), публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртх'отторан г'ирсех пайдаэцаран а, публицистикин стилехь тексташ х'итторан норманийн а башхаллаш, жанрийн башхаллаш (интервью, репортаж, йоза) билгалйаха.

Интервьюн, репортажан, йозанан жанрехь публицистикин стилан тексташ кхолла; г'уллакхан кехаташ кечдан.

Публицистикин стилан тексташ х'итторан норманаш хаа.

Г'уллакхан стилан башхаллаш билгалйаха (цу йукъахь пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а меттан функциональни тайпанех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Коьрта а, г'уллакхан а къамелан дакъойн дешнаш къасто, Хандешан йукъара грамматически ма'Ина, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто.

Коьртачу къамелан дакъойн дешнийн морфологически анализ йан.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна билгалдаккха, шен маъне а, грамматически билгалонашка а хъаьжжина; цуьнан синтаксически гуллакх къасто.

Хандешан спряженеш билгалйаха, хандешнаш спряженешца хийца хаа.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш довза.

Билгала, бехкаман, лааран, тедожоран саттамашкахь долу хандешнаш каро а, билгалдаха а, къамелехь царех нийса пайдаэца а; тедожоран саттамехь хандашца долу аларш интонација нийса кечдан.

Хандешан латтабийн а, хаттаран а кепаш къасто хаа; оьрсийн маттаца дустича, нохчийн маттахь хандешан башхаллах кхета.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздаран бакьонах пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан.

Причасти

Хандешан кепан санна причастин башхалонаш билгалйаха. Причастехь хандешан а, билгалдешан а билгалонаш къасто.

Причастеш легайан. Карарчу а, йаханчу а, йогучу а хенан причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйаран а, причастешца *ца* нийсайаздаран а бакьонех пайдаэца.

Лааме а, лаамаза а причастеш къасто а, къамелехь царех пайдаэца хаа а.

Причастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Причасти дозуш долу дош а долуш, дешнийн цхъаьнакхетарш хитто. Причастин карчамаш кхолла.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахь нийса сацаран хъаьркаш хитто.

Причастин карчамашца йолу предложенеш нийсайазйаран карадерзарш кхачаме дало. Предложенехь причастин гуллакх къасто.

Дешнийн цхъаьнакхетаршкахь (*прич. + цлерд.*) бартбаран уьйр нийса къасто.

Деепричасти

Хандешан кепан санна деепричастин башхалонаш билгалйаха. Деепричастехь хандешан а, куцдешан а билгалонаш къасто. Карарчу а, йаханчу а, йогучу а хенан деепричастеш кхолла.

Къамелехь йогучохь деепричастех пайдаэца.

Деепричастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Деепричастин карчам кхолла. Предложенехь деепричастин гуллакх къасто. Деепричастин карчамехь коьрта дош, деепричастих дозуш долу дешнаш схъакъасто, ткъа иштта деепричастин карчам шех бозуш долу хандош схъалаха; деепричастех къамелехь пайдаэца.

Деепричастешца а, деепричастин карчамашца а предложенеш нийса хитто.

Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахь нийса сацаран хъаьркаш хитто.

Деепричастешца *ца* дакъалг нийсайаздаран бакьонах пайдаэца.

Масдар

Масдар хандешан кеп санна билгалдаккха, шен маъӀне а, грамматически билгалонашка хъаьжжина; цуьнан синтаксически гӀуллакх къасто.

Предложенешкахь масдарех нийса пайдаэца хаа. Масдаран дожарийн кепаш нийсайазйар кхачаме йало.

Къамелан тайп-тайпанчу кепашка а, стилашка а хъаьжжина, дозучу къамелехь масдаран карчамех пайдаэца.

Масдаран карчамца йолчу предложенехь нийса сацаран хъаьркаш хӀитто.

Масдарца *ца* нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Куцдош

Къамелехь куцдешнаш довза. Куцдешнийн йукъара грамматически маъӀна къасто; маъӀне хъаьжжина, куцдешнийн тайпанаш къасто; куцдешнаш кхолладаларан, церан синтаксически билгалонийн, къамелехь цо дечу гӀуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Куцдешнийн даржаш кхолладаларан, куцдешнаш аларан норманаш ларйан.

Куцдешнашна морфологически къастам бан.

Куцдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздаран бакъонех пайдаэца.

Гуллакхан къамелан дакъош

Гуллакхан къамелан дакъойн йукъара билгалонаш йийца; коьрта къамелан дакъойх уьш къаьсташ хиларх кхето.

ДештӀаьхье

Къамелехь дештӀаьхьенех пайдаэца, тайп-тайпанчу дожаршкахь долчу цӀердешнашца а, цӀерметдешнашца а цхъаьнайогӀуш.

МаъӀне хъаьжжина, дештӀаьхьенийн тайпанаш билгалдаха.

ДештӀаьхьенаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Хуттург

Гуллакхан къамелан декъан санна хуттурган башхалонаш билгалйаха; маъӀне, хӀоттаме хъаьжжина, хуттургийн тайпанаш билгалдаха; предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосу гӀирсаш санна текстехь цо ден гӀуллакх довзийта.

Къамелехь хуттургех пайдаэца, церан маъӀне а, стилистикин башхаллашка а хъаьжжина; хуттургаш нийсайазйаран, хуттургашца йолчу чолхечу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хӀитторан, *а*, *йа* хуттургашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хӀитторан норманаш ларйан.

Хуттургех-синонимех пайдаэца.

Хуттургийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Дакъалг

Гуллакхан къамелан декъан санна дакъалган башхалонаш билгалйаха; маъӀне хъаьжжина, дакъалгийн тайпанаш билгалдаха; дешан а, текстан а шатайпа маъӀна довзийтарехь, хандешан кепаш кхоллайаларехь цо ден гӀуллакх довзийта; дакъалгашца йолчу предложенийн интонацин башхаллех кхета.

Къамелехь хуттургех пайдаэца, церан маъӀне а, стилистикин билгалоне а хъаьжжина; дакъалгаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Дакъалгийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Айдардош

Дешнийн шатайпанчу тобанан санна айдардешан башхалонаш билгалйаха; маӀне хьаьжжина, айдардешнийн тайпанаш билгалдаха; къамелехь айдардешан гӀуллакх довзийта. Азтардаран дешнийн башхаллаш а, къамелехь, исбаьхьаллин литературехь царах пайдаэцар а билгалдаккха.

Айдардешнийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан норманаш ларйан.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кавказан къабмнийн меттанех цхьаннах санна нохчийн маттах кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехь биначу тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу, публицистичин литература йешаран буха тӀехь барамехь 8 предложенелкӀезиг доцу барта монологически аларш хӀитто (монолог-суртхӀоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Ӏамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тӀехь йолчу теманашна а барамехь 6 репликел кӀезиг йоцчу диалогехь дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичин тексташка ладогӀаран тайп-тайпана кепаш (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара) карайерзо.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Ӏаморан, лехаман.

Барамехь 120 дашал кӀезиг йоцу йешна йа ладогӀна текст барта схьаййца.

Барамехь 230 дашал кӀезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн йешначу а, ладогӀначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн йешначу а, ладогӀначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехь схьабийца; (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 210 дашал кӀезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схьадийцарехь – 230 дашал кӀезиг хила ца беза).

Ӏалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гӀирсаш къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 110 – 120 дешан барам болу текст тӀера схьайазйеш а; 25 – 30 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Ӏамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хӀоттийнчу 110 – 120 дешан барам болчу йозучу текстан буха тӀехь диктант йазйеш а;

йозанехь къамелан оздангаллин бакьонаш ларйан; къамелехь бӀаьцах а, уьшарех а пайдаэцаран башхаллах кхета; къамелан оздангаллин барам къоман башхаллашца боьзна хиларх кхето; барта къамелехь а, йозанехь а нохчийн къамелан оздангаллин бакьонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш: темица, коьртачу ойланца, предложенийн грамматически уьйраца, маьIнин цхьаал-лица, гIеххьа йуьзна хиларца; текстехь предложенеш вовшахтосу некъаш а, гIирсаш а гайта; текстан анализ йан, къамелан функционални-маьIнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина; текстехь меттан суртхIотторан гIирсаш талла.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн тексташ йовза; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанийн тексташ талла; меттан тайп-тайпана анализ кхочушйарехь а, къамелехь а оцу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхолларал-лина тIе а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функционални-маьIнин тайпанийн тексташ кхолла(цу йукъахь барамехь 7 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехь 160 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: тезисаш, конспект кхолла; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа, дешаран гIуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

ЛадобгIначу йа йешначу Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам а, кеп а кхачаме йалоран Iалашонца; йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал хIитто.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стилан а (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), Илманан стилан а, Илманан стилан коьртачу жанрийн а (реферат, Илманан тема доклад) башхаллаш билгалйаха, текстехь тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхьаьнадар а, текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а гучубаха.

ГIуллакхан стилан (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), публицистикин жанрийн тексташ кхолла; гIуллакхан кехаташ кечдан.

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш къасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксисах лингвистикин декъах санна кхетам хилар.

Дешнийн цхьаьнакхетарш а, предложенеш а синтаксисан дакъош санна довза.

Сацаран хьаьркийн функцеш къасто.

Дешнийн цхьаьнакхетар

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарш довза: цIеран, хандешан; дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран тайпа билгалдаккха: бартбар, урхалла, тIетовжар.

Дешнийн цхьаьнакхетарш хIитторан норманех пайдаэца. Урхаллехь а,

бартбарехъ а дозуш долчу дешан кепях нийса пайдаэца.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксически анализ йан.

Предложени

Предложенин а, барта, йозанан къамелехъ предложени кечйаран гIирсан а коьртачу билгалонийн башхалонаш билгалйаха; сацаран хъаьркийн функцеш къасто.

Аларан Iалашоне, эмоцин билгалоне хъаьжжина, предложенеш йовза, церан интонацин а, маьIнин а башхаллаш, тIедожоран предложенешкахъ хъадар гайтаран меттан кепаш билгалйаха; публицистикин стилан тексташкахъ риторически айдарх, схъадийцаран хаттаран-жобпийн кепех пайдаэца.

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенеш йовза; подлежащин хиларан кепаш, сказуемин тайпанаш а (хандешан цхъалхе, хандешан хIоттаман, цIеран хIоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йукъахъ тире йилларан норманех пайдаэца.

Коьрта а, коьртаза а меженаш хиларе хъаьжжина, предложенеш йовза, йуьззина, йуьззина йоцу предложенеш йовза (диалоган къамелехъ йуьззина йоцчу предложенех пайдаэцаран, барта къамелехъ йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйаран башхаллех кхета).

Предложенин коьртазчу меженийн тайпанаш къасто (берта а, бертаза а къастамаш, йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна; нийса а, лач а кхачамаш, латтабийн тайпанаш).

ЦхъаныхIоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш, коьрта меженаш билгалйахаран морфологически гIирсаш бовза; цхъаныхIоттаман предложенийн тайпанаш къасто (цIеран предложени, билгала-йуьхъан предложени, билгалза-йуьхъан предложени, йукъара-йуьхъан предложени, йуьхъза предложени); цхъаныхIоттаман предложенийн а, шинахIоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш билгалйаха; цхъаныхIоттаман а, шинахIоттаман а предложенийн синтаксически тера догIург гучудаккха; къамелехъ цхъаныхIоттаман предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета; *хIаь*, *хIан-хIа* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш билгалйаха.

Предложенийн цхъанатайпанчу меженийн а, уьш вовшахтосучу гIирсийн а (хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а уьйр) билгалонийн башхалонаш билгалйаха; цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш бовза; цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш схъакаро; тайп-тайпанчу кепара йолу цхъанатайпана меженаш цхъаьнайалорах къамелехъ пайдаэцаран башхаллех кхета.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш а, йух-йуха йалочу *а*, *йа* хуттургашца йозучу цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш а хIитторан норманехпайдаэца.

Чолхейовлаза цхъалхе предложенеш йовза, цу йукъахъ цхъанатайпана боцчу къастамашца йолу предложенеш а; цхъанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхъалхе предложенеш, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долу предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца а, тIедерзарца а, йукъадало дешнашца а, йукъахIитто конструкторцешца а, айдардешнашца а чолхейевлла предложенеш а чулоцуш.

Предложенин шакъаьстинчу меженийн тайпанаш къасто, бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахъ йуххедиллар а), латтабийн, латтаман дурсийн шакъастаран норманех пайдаэца. Дустаран карчамца йолчу пред-

ложенешкахь сацаран хьаьркаш хИтторан норманех а; бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукьахь йуххедиллар а), латтамийн, латтаман дурсийн шакъастаран норманех а; йукъайалочу а, йукъахИтточу а конструкцешца, тЕдерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хИтторан норманех а пайдаэца.

Диалоган а, монологан а къамелехь, кехат йаздарехь, дАакхайкхорехь, и.д.кх. тЕдерзарх пайдаэца.

Йукъайало а, йукъахИтто а конструкцеш къасто; йукъайалочу а, йукъахИтточу а конструкцешца, тЕдерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенех къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета, цара дечу гІуллакхах кхета; предложенин меженех тера догІуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш гучудаха.

Йукъадало дешнашца, предложенешца йукъахИтточу конструкцешца а, тЕдерзаршца а (даьржинчу а, даржазчу а), айдардешнашца а йолу предложенеш хИтторан норманех пайдаэца.

Тешна хилар, тайп-тайпана синхаамаш, мах хадор, тидам тЕбахийтар, и.д.кх. гайтархьама, къамелехь йукъадалочу дешнех пайдаэца.

Йукъадалочу дешнашца, йукъахИтточу конструкцешца йолчу предложенешкахь интонаци а, пунктуаци а ларйан.

Предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел довза; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенин цхьаьнадогІург гучудааккха.

Диалог, цитаташ, ма-дарра къамелаца йолу предложенеш а нийса кечйан.

Цитаташ йало а, алар йукъа цитаташ йалоран тайп-тайпанчу кепех пайдаэца а хаа.

Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хИтторан, цитаташ йалоран бакъонех пайдаэца.

Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хьаьркаш хИтторан бакъонех пайдаэца.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Адаман, республикин, йукъараллин дахарехь а нохчийн матто кхо-чушдечу гІуллакхах кхеташ хила; нохчийн меттан чобхьарчу а, арахьарчу а функцех кхета а, царах лаьцна дийца хаа а.

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тЕхь барамехь 80 дашал кЕзиг доцу барта монологически аларш хИтто:

монолог-хаам, монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Дахаран, Илманан-дешаран (цу йукъахь лингвистически а), теманашна диалогически а, полилогически а къамел дарехь (гІуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагавалар, хаамах жоп дехар, хаам бар) дакъалаца (барам б репликел кЕзиг хила ца беза).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, Іамо-ран, довзийтаран, лехаман.

Барамехъ 130 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладоьГІна текст барта схъайийца.

Барамехъ 280 дашал кІезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн ладоьГІначу а, йешначу а Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн ладоьГІначу а, йешначу а Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехъ схъабийца; (ма-дарра схъадийцарехъ йуьхьанцарчу текстан барам 250 дашал кІезиг хила ца бе-за; дацдина а, харжаман а схъадийцарехъ – 270 дашал кІезиг хила ца бе-за).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин мет-тан норманаш ларйан, цу йукъахъ 120 – 130 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 30 – 35 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьал-ха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийнчу 120 – 130 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а.

Текст

Текстан анализ йан: текстан коьрта тема а, ойла а къасто а, царах кхе-то а; текстан коьрта тема йа ойла гойтуш йолу цІе харжа.

Текстан къамелан функционални-маьІнин тайпа къасто.

Текстехъ тайпаналлин дакъош схъакаро – суртхІоттор, дийцар, ойлай-ар-тІечІагІдар, мах хадоран аларш.

Текстан чулацам билгалбаккха, цуьнан цІаре, коьрта маьІна чулоцучу дешнашка, дІадолоре йа дерзоре хъаьжжина.

Тайп-тайпанчу жанрашкахъ йолчу текстийн къастаман билгалонаш гучуйаха.

Текстан буха тІехъ алар кхолла: йешначуьнца йа ладоьГІначуьнца шен йолу йукъаметтиг барта а, йозанан а кепехъ схъагайта.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна, исбаьхьаллин произведе-нешна тІе а тевжаш, тексташ кхолла (цу йукъахъ барамехъ 8 йа цул сов предложенех лаьтташ йолу а, йа барамехъ 6 – 7 чолхе дІахІоттам болчу предложенел кІезиг йоцу а сочиненеш-миниатюраш, нагахъ оцу барамо тема схъа- йелла а, коьрта ойла схъагайта а таро хилийтахъ); сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогІуш, барамехъ 220 дашал кІезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш.

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: текстехъ коьрта а, коьртаза а хаамаш билгалбаха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахъ лингви-стически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схъахаржа, де-шаран гІуллакхехъ цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехъ схъагайта.

ЛадоьГІначу йа йешначу Іилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехъ схъагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехъ схъагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ тайан, церан чулацам кха-чаме балоран Іалашонца (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьІнин анализ – маьІнин цхъаалла, дозуш хилар, хаам хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Іилманан стилаца богІуш болчу меттан гІирсийн, пайдаэцаран гу-онан, гІуллакхийн, къамел даран тайпаналлин хьелийн, къамелан хьеса-

пийн, исбаъхъаллин литературин меттан коъртачу башхаллийн, исбаъхъаллин произведенехъ буьйцучу меттан а, тайп-тайпанчу функциональни стилийн а элементаш цхъаьнайалоран башхалонаш билгалйаха.

Къамелан тайп-тайпана функциональни-маьІнин тайпанийн башхалонаш билгалйаха, цхъана текстехъ церан цхъаьнадаран башхаллех кхета; къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маьІнин тайпанех, меттан функциональни тайпанех йолчу тексташкахъ меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Шен текст кхолларехъ къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маьІнин тайпанех, меттан функциональни тайпанех йолу тексташ хІитторан норманех а, конспект, тезисаш хІитторан, реферат йазйаран норманех а пайдаэца.

Конспект, тезисаш хІитто, рецензи, реферат йазйан.

Коммуникативни лехамашца а, меттан нийса хиларца а цхъаьнадогІуш долу шен а, кхечеран а тайп-тайпана функциональни хъажам болчу къамелан аларийн мах хадо; къамелан кхачамбацарш нисдан, текст тайан.

Исбаъхъаллин литературин меттан къастаман башхаллаш меттан кхечу функциональни тайпанашца йустарца гучуйаха. Йовза метафора, олицетворени, эпитет, гипербола, дустар, и.д.кх.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложенин дакъошна йукъа синтаксически уьйр тосу коърта гІирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу уьйрашца йолу чолхе предложенеш, хуттургаш йоцу а, хуттургаш йолу а (чолхе-цхъаьнакхетта, чолхе-карара) предложенеш йовза.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин, цуьнан хІоттаман, чолхечу предложенин дакъойн маьІнин, дІахІоттаман, интонацин цхъааллин башхалонаш билгалйаха.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин дакъошна йукъара маьІнин йукъаметтигаш, дакъошна йукъахъ тайп-тайпана маьІнин уьйраш йолчу чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш гучуйаха.

Къамелехъ чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хІотторан коъртачу норманех кхета.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени а, цхъанатайпанчу меженашца йолу цхъалхе предложени а грамматически тера йогІуш хиларх кхета; къамелехъ йогІуш йолчу конструкцех пайдаэца.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хІитторан норманех пайдаэца.

Чолхе-карара предложени

Чолхе-карара предложени йовза, предложенин коърта а, тІетуху а дакъош а, чолхе-карарчу предложенин дакъош вовшахтосу гІирсаш а къа-

сто.

Карара хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а довза.

Коьртачу а, тIетухучу а дакъошна йукъарчу маьIнин башхаллашка, дIахIоттаме, уьйран синтаксически гIирсашка хьаьжжина, чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш довза; церан хIоттаман башхаллаш гучуйаха.

Масех тIетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш, тIетухучу декъаца (къастаман, кхачаман, латтабийн) йолу чолхе-карара предложенеш билгалйаха.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструктор пайдаэца.

Чолхе-карарчу предложенех цхьалхе предложенеш йан а, цхьалхечу предложенех чолхе предложенеш йан а, маьIна а ца хуьйцуш.

Чолхе-карара предложени хIотторан коьртачу норманех а, къамелехь чолхе-карарчу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Чолхе-карарчу предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Чолхе-карара предложенеш хIитторан а, цу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан а норманех пайдаэца.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъарчу маьIнин йукъаметтигийн а, уьш сацаран хьаьркашца, интонацица къасторан а башхалонаш билгалйаха.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь нийса пайдаэца.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложени хIотторан коьртачу грамматически норманех а, къамелехь хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар гучудаккха, къамелехь йогIуш йолчу конструктор пайдаэца; хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманех пайдаэца.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

5 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а. Лингвистика маттах лабцна Илма санна. Лингвистикин коьрта дакъош	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог. Мотт гIуллакхдар санна	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дIахIоттам. Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маънин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Меттан функционални тайпанаш (йукъара кхетам)	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ					
6.1	Фонетика. Графика. Орфоэпи	10	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.2	Орфографи	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.3	Лексикологи	7	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.4	Фразеологи	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.5	Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а	10	1	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		33	2	2	

Дакъа 7. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.2	Цердош	16	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		17	1	0	
Дакъа 8. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
8.1	Синтаксис лингвистикин дакъа санна. Дешнийн цхъаьнакхетар	5	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
8.2	Цхъалхе шинахІоттаман предложени	21	2	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		26	2	2	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, ПечІагІдар.	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛІАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			

Дерриг:	10			
Программин сахътийн барам	102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

6 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан коърта функцеш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Цѐран башхаллаш а	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маъинин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	СуртхЮтторан тайпанаш. Текстан маъинин анализ	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Илманан стиль	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	1	
Дақъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
6.1	Билгалдош.	15	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.2	Терахьдош	19	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Церметдош	18	2	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хандош	21	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	5	3	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			
Дерриг:		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

7 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐрaш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Тамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Монолог а, цуьнан тайпанаш а. Диалог а, цуьнан тайпанаш а	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	

Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан коърта билгалонаш (карладаккхар). Ойлайар къамелан функционални-маъИнин тайпа санна.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан хаамаш хийцар. Текстан маъИнин анализ	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Къамелан стилаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дақъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА					
6.1	Морфологи меттан Илманан дақъа санна (жамІдар)	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Хандош	18	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.3	Причасти хандешан кеп санна	10	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Деепричасти хандешан кеп санна	8	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.5	Масдар	7	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	Куцдош	12	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Гуллакхан къамелан дакъош	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Дештгаъхъе	4	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Хутгург	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Дакъалг	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
6.11	Айдардош	4	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	6	3	
Дахъя 7. КАРЛАДАККХАР					
7.1	Тамийнарг карладаккхар, тЕчТэгТдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дахъя 8. ЖАМТДАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

8 КЛАСС

№	Программин дахъойн а, темийн а цТераш	Сахътийн барам	Электронни дешаран ресурс
---	---------------------------------------	----------------	---------------------------

п/п		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт Кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахъ	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Къамелан функционални-маьӀнин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан маьӀнин анализ.	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

	Текстан хаамаш хийцар				https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилан жанраш. Илманан стиль. Илманан стилан жанраш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дақъа 6. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУ-АЦИ					
6.1	Синтаксис лингвистикин дақъа санна. Пунктуаци. Сацаран хъаьркин функцеш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш. Деш- нийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш	4	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Предложеныйн тайпанаш	2	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	ШинахЮоттаман предложени. Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард)	11	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.5	Предложенин коьртаза меженаш	17	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	ЦхъанахIоттаман предложенеш. ЦхъанахIоттаман предложенийн тайпанаш	11	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Чолхейаьлла цхьалхе предложени. Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Шакъаьстинчу меженашца йолу предложнеш. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш	7	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Тедерзаршца, йукъайалочу а, йукъахIитточу а конструкцешца йолу предложенеш. Тедерзар. Йукъайало конструкцеш. ЙукъахIитто конструкцеш	7	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Ма-дарра а, лач а къамел. Цитировани	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.11	Грамматически талларш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		76	6	3	
Дакъа 7. КАРЛАДАККАР					

7.1	Гамийнарг карладаккхар, тIечIагIдар.	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 8. ЖАМIДАРАН ТАЛIАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

9 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР					
1.1	Гамийнарг карладаккхар	5	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	1	0	

Дақъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ					
2.1.	Нохчийн Республликехъ нохчийн матто кхочушден гӀуллакх. Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахъ. Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А					
3.1.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар). Къамелан гӀуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогӀар, йешар.	5	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамӀдар). Къамелан функционални-маӀнин тайпанаш (жамӀдар). Текстан маӀнин анализ (жамӀдар). Текстан хаамаш хийцар.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маӀнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш. Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Илманан стиль.	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

Дерриг:		4	0	0	
Дақъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Чолхе предложени	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени	10	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Чолхе-карара предложени	31	2	2	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хуттургаш йоцу чолхе предложени	16	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		59	4	4	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	6	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		6	1	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛІАР					
10.1	Сочинени	2			

10.2	Изложени	3			
10.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		12			
Программин сахътийн барам		99			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

5 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь		Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Тал-ламан белхаш	Кхолларал-лин белхаш			
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)						
1	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Лингвистика маттах лабцна Илма санна.	1	0	0			https://desharkho.ru/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.+ 1с.)						
3	Гамийнарг карладаккхар. Дешан чакь хенгахь шала мукъаза элпаш.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
4	Къамелан дакъош. ЦӀердош. ЦӀердешан дожарш.	1	0	0			www.urok95.ru .
5	Билгалдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/
6	Хаарш талларан болх «Зезагаш»	1	1	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ТЕКСТ (5 с.)						
7	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дӀахӀоттам.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Къамелан функциональни-маӀнин тайпанаш.	1	0	0			www.urok95.ru .
9	Дийцар къамелан тайпа санна.	1	0	0			https://desharkho.ru/
10	Текстан маӀнин анализ.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0			https://ps95.ru/di

							kdosham/ru/
12	Меттан функционални тайпанаш	1	0	0			www. urok95/ru.
	СИНТАКСИС. КЪАМЕ- ЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (5 с.+1 с)						
13	Синтаксисах, пунктуацех лаьцна кхетам.	1	0	0			https://desharkho .ru/
14	Сацаран хьаьркаш а, церан функцеш а.	1	0	0			http://ps95.ru/no hchiyn-tezaurus/
15	Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакьош.	1	0	0			https://ps95.ru/di kdosham/ru/
16	Дешнийн цхьаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0			www. urok95/ru.
17	Коьртачу дешан морфоло- гически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта тайпанаш (цЦеран а, ханде- шан а).	1	0	0			https://desharkho .ru/
18	Изложени «Ломмий, цхьо- галлий»	1	0	1			http://ps95.ru/no hchiyn-tezaurus/
	ЦХЪАЛХЕ ШИНАХ1ОТТАМАН ПРЕДЛОЖЕНИ (21 с. + 2 с.)						
19	Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложе- нийн тайпанаш.	1	0	0			https://ps95.ru/di kdosham/ru/
20	Талламан болх «Бекъа»	1	1	0			www. urok95/ru.
21	Дийцаран предложенийн маьИнин а, интонацин а баш- халлаш.	1	0	0			https://desharkho .ru/
22	Хаттаран предложенийн маьИнин а, интонацин а баш- халлаш.	1	0	0			http://ps95.ru/no hchiyn-tezaurus/
23	Тедожоран предложенийн маьИнин а, интонацин а баш- халлаш.	1	0	0			https://ps95.ru/di kdosham/ru/
24	Айдаран а, айдаран йоцчу а	1	0	0			www. urok95/ru.

	предложенийн маънин а, интонацин а башхаллаш.					
25	Предложенин чаккхенехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
26	Интонаци.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Сочинени «Дашо гуьйре»	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
28	Подлежащи.	1	0	0		www.urok95.ru .
29	Сказуеми.	1	0	0		https://desharkho.ru/
30	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Кхачам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
32	Къастам.	1	0	0		www.urok95.ru .
33	Латтам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
34	Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
35	Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
36	Предложенин цхьанатайпана меженаш, къамелехъ цараш деш долу гIуллакх.	1	0	0		www.urok95.ru .
37	Предложенин цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Тедерзар. Тедерзарехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Цхьалхечу предложенин синтаксически къастам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
40	Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.	1	1	0		www.urok95.ru .
41	Ма-дарра къамелехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

42	Мотг а, къамел а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
43	Монолог. Диалог. Полилог.	1	0	0		www.urok95.ru .
44	Талламан болх «1аьнан оьг1азло»	1	1	0		https://desharkho.ru/
	ФОНЕТИКА. ГРАФИКА. ОРФОЭПИ (10 с. + 1 с.)					
45	Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
46	Аз меттан дакъа санна. Озан маъІна къасторан гІуллакх.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
47	Нохчийн меттан мукъачу, мукъазчу аьзнийн система.	1	0	0		www.urok95.ru .
48	Мукъа а (деха, доца), мукъаза (къора, зевне) аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
49	Фонетически транскрипциин элементаш. Дош фонетически къастор.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50	Дешдакъа. Тохар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
51	Аьзнаш, элпаш цхъаьнадар.	1	0	0		www.urok95.ru .
52	Нохчийн алфавитан хІоттам. Дош фонетически къастор.	1	0	0		https://desharkho.ru/
53	Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
54	Интонаци, цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Сочинени «Дика стаг»	1	0	1		www.urok95.ru .
	ОРФОГРАФИ (3с)					
56	Орфографи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Й элпан нийсайаздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
58	Къасторан ь, ь хъаьркийн нийсайаздар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	ЛЕКСИКОЛОГИ (7 с.)					

59	Лексикологи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
60	Дош – меттан коьрта дакъа. Цъа маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Дешан нийса а, тІедеана а маьІнаш.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
62	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
63	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
64	Лексически дошамийн тайпанаш а, ненан меттан дешнийн хьал карадерзорехь цара ден гІуллакх а.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
65	Цена нохчийн а, тІеэцна а дешнаш.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ФРАЗЕОЛОГИ (3 с. + 1 с.)						www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
66	Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
68	Фразеологически дошамаш.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Лексикологич 1амийнарг карладаккхар.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	ДЕШАН ХІОТТАМ А, ДОШКХОЛЛАДАЛАР А (10 с. + 2 с.)						
70	Морфема меттан уггар жима маьІне дакъа.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
71	Дешан лард.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
72	Морфемийн тайпанаш: орам.	1	0	0			www.urok95.ru .

						https://desharkho.ru/
73	Морфемийн тайпанаш: деш-хьалхе.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74	Талламан болх «1а»	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Морфемийн тайпанаш: суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
76	Морфемийн тайпанаш: чаккхе.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
77	Цхьанаораман (гергара) дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78	Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукъачу а, мукъазчу а абзнийн хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
80	Дешнийн морфемни анализ.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
81	Изложени «Дика амал»	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ (17 с. + 1с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
82	Морфологи лингвистикин дакъа.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
83	Цердош къамелан дакъа санна.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
84	Цердош, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Къамелехь цердешан г'ул-лакх.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86	Долахь а, йукъара а цердешнаш, церан нийсайаздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

87	Цердешнийн грамматически классаш.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
88	Цердешнийн терахь.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Цердешнийн терахь.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
90	Цхьаллин йа дукхаллин терахьан бен кеп йоцу цердешнаш.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
91	Цердешнийн легарш.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
92	Цердешнийн легарш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Дожарийн маъйна.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94	Дожарийн маъйна.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
96	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	Цердешнашца ца нийсайаздар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98	Цердешнаш морфологически къастор.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
99	Шеран талламан болх «Алам»	1	1	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	Карладаккхар (3 с.)						
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
101	Тедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Монолог. Диалог.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	6	4			

6 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ		Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш			
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2с.)						
1	Нохчийн меттан коьрта функцеш	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Текстан коьрта билгалонаш. Текст а, къамелан стилаш а.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	КАРЛАДАККХАР (3С.)						
3	Омонимаш, синонимаш, антонимаш.	1	0	0			www.urok95.ru .
4	Дешан лард, чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс.	1	0	0			www.urok95.ru .
5	Къамелан дакъош.	1	0	0			www.urok95.ru .
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А. (3с.+ 1 с.)						
6	Къамелан тайпанаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
9	Талламан болх «1алин сатийсамаш»	1	1	0			
	ТЕКСТ (5 с.)						
10	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан коьрта чулацам, маьӀнин коьрта дешнаш	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
12	СуртхӀотторан тайпанаш.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru

							/
13	Текстан маълумин анализ.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Текст а, цуьнан башхаллаш а	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (3с.+1 с.)						
15	Гуллакхан стиль. Илманан стиль.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16	Гуллакхан стиль. Илманан стиль.		0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
17	Сочиненина кечам бар.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
18	Сочинени. «Дашо гуьйре»	1	0	1			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ						
	Билгалдош (15с.+ 2 с.)						
19	Билгалдош, цуьнан маълумна.	1	0	0			www.urok95.ru .
20	Билгалдешнийн тайпанаш.	1	0	0			www.urok95.ru .
21	Билгалдешнийн тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
22	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш.	1	0	0			www.urok95.ru .
23	Талламан болх «Гуьйре»		1	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш карладахар.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
25	Билгалдешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0			www.urok95.ru .
26	Мухаллин билгалдешнийн даржаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Билгалдешнийн легарш.	1	0	0			www.urok95.ru .
28	Билгалдешнийн легарш тӀечӀагӀдар.	1	0	0			www.urok95.ru .
29	Билгалдешнийн кхолладалар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/

30	Билгалдешнийн кхолладар тлчлагдар.	1	0	0			www. urok95.ru. https://desharkho.ru /
31	Билгалдашах Тамийнарг карладак-кхар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
32	Тлэцна билгалдешнаш нийсайз-дар	1	0	0			www. urok95.ru. https://desharkho.ru /
33	Изложени «Къона хъехархо»	1	0	1			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
34	Билгалдош грамматически къастор.	1	0	0			www. urok95.ru.
35	Билгалдош грамматически къастор. Тлчлагдар.	1	0	0			www. urok95.ru.
	Терахъдош (19с. +2)						https://ps95.ru/dikdosham/ru/
36	Терахъдош.	1	0	0			www. urok95.ru.
37	Масалин терахъдешнаш.	1	0	0			www. urok95.ru.
38	Масалин терахъдешнаш тлчлагдар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
39	Роглаллин терахъдешнаш	1	0	0			www. urok95.ru.
40	Роглаллин терахъдешнаш тлчлагдар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
41	Талламан болх «Ши кланг тилар»	1	1	0			www. urok95.ru. https://desharkho.ru /
42	Декъаран терахъдешнаш.	1	0	0			www. urok95.ru.
43	Гулдаран терахъдешнаш.	1	0	0			www. urok95.ru.
44	Билгалза-масалин терахъдешнаш.	1	0	0			www. urok95.ru.
45	Билгалза-масалин терахъдешнаш тлчлагдар.	1	0	0			www. urok95.ru.
46	Эцаран терахъдешнаш.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
47	Дакъойн терахъдешнаш.	1	0	0			www. urok95.ru. https://desharkho.ru /
48	Терахъдешнийн хлоттам.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/

49	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
50	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0			www.urok95.ru .
51	Сочинени «Тхан доьзал»	1	0	1			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
52	Терахъдешнийн легаран кепаш.	1	0	0			www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
53	Терахъдешнийн легадалар т1еч1аг1дар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
54	Терахъдешнийн легаран кепаш т1еч1аг1ъяр.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Терахъдешнийн нийсайаздар	1	0	0			www.urok95.ru .
56	Терахъдешнийн нийсайаздар. П1еч1аг1дар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Ц1ерметдош (18с.+2)						
57	Ц1ерметдош.	1	0	0			www.urok95.ru .
58	Ц1ерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
59	Ц1ерметдешнийн тайпанаш т1еч1аг1дар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
60	Яххыйн ц1ерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0			www.urok95.ru .
61	Дерзоран ц1ерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0			www.urok95.ru .
62	Дерзоран ц1ерметдешнийн легар т1еч1аг1дар.	1	0	0			www.urok95.ru .
63	Доладерзоран ц1ерметдешнаш.	1	0	0			www.urok95.ru .
64	Дерзоран-доладерзоран ц1ерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Талламан болх (тест)	1	1	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
66	Дерзоран-доладерзоран ц1ерметдешнийн легар т1еч1аг1дар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Гайтаран ц1ерметдешнаш.	1	0	0			www.urok95.ru .
68	Гайтаран ц1ерметдешнаш	1	0	0			https://ps95.ru/dikd

	тлечлаглар.						osham/ru/
69	Къастаман цлрметдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/
70	Къастамза цлрметдешнаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
71	Дацаран цлрметдешанаш.	1	0	0			www.urok95.ru.
72	Хаттаран-йукъаметтигалин цлрметдешнаш.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
73	Талламан болх «Бухланан, маълхан къовсам»	1	1	0			https://desharkho.ru/
74	Хаттаран-йукъаметтигалин цлрметдешнаш тлечлаглар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Хаттаран-йукъаметтигалин цлрметдешнаш тлечлаглар.	1	0	0			www.urok95.ru.
76	Цлрметдош къастор.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Хандош (21с.+2 с.)						
77	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/
78	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Хандешан билгалза кеп тлечлаглар.	1	0	0			www.urok95.ru.
80	Хандешан хенаш.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
81	Хандашах ламийнарг тлечлаглар.	1	0	0			https://desharkho.ru/
82	Ламийнарг карладаккхар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
83	Хандешан карара хан.	1	0	0			www.urok95.ru.
84	Хандешан йахана хан.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/

85	Хандешан йахана хан тлечлаглар.	1	0	0			https://desharkho.ru /
86	Йаханчу хенан хандешнийн чакк-хенанш нийсаязъяр.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
87	Изложени «Мухтар»	1	0	1			www.urok95.ru.
88	Хандешан йоглу хан.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
89	Хандешан йоглу хан.	1	0	0			https://desharkho.ru /
90	Хандешнийн классашца хийцадалар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Хандешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0			www.urok95.ru.
92	Хандешнийн классашца, терахьашца хийцадалар тлечлаглар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
93	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш.	1	0	0			https://desharkho.ru /
94	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш тлечлаглар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор.	1	0	0			www.urok95.ru.
96	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор. Тлечлаглар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
97	Хандош кьастор.	1	0	0			https://desharkho.ru /
98	Хандош кьастор.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх «Блаьсте»		1	0			www.urok95.ru.
	Тамийнарг карладаккхар (3с.)		0	0			

100	Билгалдешан грамматически билгалонаш.	1	0	0			https://desharkho.ru /
101	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0			https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Церметдешнийн тайпанаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	6	4			

7 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ		Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхолларалин белхаш			
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)						
1	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
2	Къоман меттан, культурин, историн уьйр.	1	0	0			www.desharkho.ru
	КАРЛАДАККХАР (3 с. + 1 с.)						
3	Гамийнарг карладаккхар. Билгалдош.	1	0	0			www.desharkho.ru
4	Церметдош. Церметдешан тайпанаш.	1	0	0			www.urok95.ru .
5	Хандош. Хандешан хенаш.	1	0	0			www.desharkho.ru
6	Талламан болх «Гуьйренан тIабххъара денош»	1	1	0			ps95.ru/dikdosham/
	МОТТ А, КЪАМЕЛА (3 с.)						
7	Монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.	1	0	0			www.urok95.ru .
8	Диалог – текстан кеп	1	0	0			www.desharkho.ru
9	Диалоган тайпанаш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/

	ТЕКСТ (4 с.+ 1 с.)					
10	Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамІ дар).	1	0	0		www.urok95.ru .
11	Текстан дІахІоттам. Абзац. Текстехь меттан суртхІотторан гІирсаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
12	Текстан-ойлайаран дІахІоттаман башхаллаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
13	Текстан маъІнин анализ.	1	0	0		www.urok95.ru .
14	Сочинени «Сан хьоме нана!»	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (3с.)					www.desharkho.ru
15	Меттан функционални тайпанех лаьцна кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
16	Публицистикин стиль. Публицистикин стилаш жанраш.	1	0	0		www.urok95.ru .
17	Гуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ХАНДОШ (19 с.+3 с.)					
18	Морфологи меттан Іилманан дакъа санна (жамІ дар).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19	Хандешан саттамаш. Билгала саттам.	1	0	0		www.urok95.ru .
20	Хандешан саттамаш. Бехкаман саттам.	1	0	0		www.urok95.ru .
21	Талламан болх «Дахар»	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
22	Билгала, бехкаман саттамаш. ПечІагІдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
23	Хандешан саттамаш. Ларан саттам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
24	Хандешан саттамаш. Педожоран саттам.	1	0	0		www.urok95.ru .
25	Хандешан саттамаш ПечІагІбар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Хандешан спряженеш. Хьал	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/

	хара спряжени.					
27	Хандешан спряженеш. ШолгIа спряжени.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
28	Дешан орамехъ мукъа аъзнаш хийцадалар.	1	0	0		www.desharkho.ru
29	Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
30	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
31	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
32	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
33	Хандешан хаттаран а, лат- таман а кепаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
34	Хандешнашца дацаран дакъалгаш (<i>ца, ма</i>) ний- сайаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
35	Хандешнийн чаккхенгахъ н йаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
36	Хандешнийн чаккхенгахъ н йаздар.	1	0	0		www.urok95.ru.
37	Хандош морфологически къастор.	1	0	0		www.desharkho.ru
38	Хандашах Iамийнарг кар- ладаккхар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
39	Изложени «Хъаша ла- рар»	1	0	1		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
	ПРИЧАСТИ (10 с.+1 с.)					
40	Причасти хандешан кеп санна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
41	Причастин хенаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
42	Причастин хенаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
43	Лааме а, лаамаза а прича- стеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
44	Талламан болх «Хъаша ла- рар»	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
45	Причастин карчам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/

46	Причастин карчамца йолчу предложешкахъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0			www.desharkho.ru
47	Причастийн легайалар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
48	Причастийн нийсайазйар.	1	0	0			www.desharkho.ru
49	Причастешца ца цхъаьна а, къаьстина а йаздар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
50	Причасти морфологически къастор.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
	ДЕЕПРИЧАСТИ (8 с.)						
51	Деепричасти хандешан кеп санна.	1	0	0			www.urok95.ru.
52	Деепричастин хенаш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
53	Деепричастин хенаш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
54	Деепричастин карчам.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
55	Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложешкахъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0			www.urok95.ru.
56	Деепричастешца дацаран дакъалг ца нийсайаздар.	1	0	0			www.desharkho.ru
57	Предложенехъ деепричастин синтаксически гӀуллакх.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
58	Деепричастех I амийнарг карладаккхар.	1	0	0			www.urok95.ru.
59	Сочинени «Муха хила веза дика доттагIа»	1	0	1			ps95.ru/dikdosham/
	МАСДАР (7 с. + 1 с.)						ps95.ru/dikdosham/
60	Масдар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Масдаран грамматически категореш: терахъ, класан гайтам.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
62	Масдаран легар.	1	0	0			www.desharkho.ru
63	Масдаран карчам.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/

64	Масдаран карчамехъ сациаран хъаьркаш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
65	Масдарца ца нийсайаздар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
66	Масдаран синтаксически гIуллакх.	1	0	0			www.urok95.ru.
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0			ps95.ru/dikdosham/
	КУЦДОШ (12 с. + 1 с.)						
68	Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маъИна.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
69	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
70	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0			www.urok95.ru.
71	Куцдешан синтаксически гIуллакх.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
72	Куцдешнийн дустаран даржаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
73	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0			www.urok95.ru.
74	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан болх «Даймохк»	1	1	0			ps95.ru/dikdosham/
76	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
77	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0			www.desharkho.ru
78	Куцдашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
79	Куцдош морфологически къастор.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
80	Кобртачу къамелан дакъойх Iамийнарг гIечIагIдар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ГIУЛЛАКХАН КЪАМЕЛАН ДАКЪОШ (18 с. + 2 с.)						
81	ГIуллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
82	ДештIаьхье гIуллакхан						www.urok95.ru.

	къамелан дакъа санна.	1	0	0			
83	ДештІаьхъенийн тай-панаш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
84	ДештІаьхъенийн тай-панаш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
85	Изложени «Ислам»	1	0	1			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86	Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дештІаьхъенаш. Церан нийсайазйар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
87	Хуттург гІуллакхан къамелан дакъа санна.	1	0	0			www.desharkho.ru
88	Хуттургийн тайпанаш, шайн маьІне хьаьжжина.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
89	Хуттургийн тайпанаш, шайн хІоттаме хьаьжжина.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
90	Предложенин цхьанатай-пана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (а, йа) йолчу предложешкахь сацаран хьаьркаш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Дақьалг гІуллакхан къамелан дакъа санна.	1	0	0			www.desharkho.ru
92	Дақьалгийн тайпанаш, шайн маьІне а, пайдаэцаре а хьаьжжина.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
93	Дақьалгийн нийсайаздар.	1	0	0			www.desharkho.ru
94	Тайп-тайпанчу къамелан дакъошца дақьалгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Айдардашах кхетам.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
96	Айдардешнийн нийсайаздар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
97	Айдардешнашца йолчу предложешкахь сацаран хьаьркаш.	1	0	0			www.desharkho.ru
98	Азтардаран дешнаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

							iyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх «Къинойх цланвалар»	1	1	0			ps95.ru/dikdosham/
	<i>КАРЛАДАККХАР (3 с.)</i>						ps95.ru/dikdosham/
100	Хандешан саттамаш.	1	0	0			www.desharkho.ru
101	Причасти. Деепричасти.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
102	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102					

8 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	<i>МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (1 с.)</i>					
1	Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахъ	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	<i>КАРЛАДАККХАР (3 с.)</i>					
2	Й элп йаздар.	1	0	0		www.urok95.ru .
2	Дешан чаккхенга н элп йаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Орфографи	1	0	0		www.desharkho.ru
	<i>МОТТ А, КЪАМЕЛА (2 с. + 1 с.)</i>					
5	Къамелан тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
6	Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Талламан болх «Ирсе кӀохцал»	1	1	0		www.desharkho.ru
	<i>ТЕКСТ (4 с.)</i>					

8	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0			www.urok95.ru .
9	Къамелан функциональни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Текстан маьӀнин анализ.	1	0	0			www.desharkho.ru
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (2с. + 1 с.)							
12	Пуллакхан стиль. Пуллакхан стилаш жанраш.	1	0	0			www.urok95.ru .
13	Илманан стиль. Илманан стилаш жанраш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Изложени «Бабин тӀорказ»	1	0	1			www.desharkho.ru
СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (76с. + 9 с.)							
15	Синтаксис лингвистикин дакъа санна.	1	0	0			www.urok95.ru .
16	Пунктуац.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Сацаран хьаьркийн функцеш.	1	0	0			www.desharkho.ru
18	Дешнийн цхьаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
19	Дешнийн цхьаьнакхетаран тайпанаш.	1	0	0			www.urok95.ru .
20	Дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
21	Талламан болх «Хи»	1	1	0			www.desharkho.ru
22	Дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш тӀечӀагӀйар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
23	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0			www.urok95.ru .

24	Предложенийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
25	ШинахЮттаман предложени.	1	0	0		www.desharkho.ru
26	Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
27	Подлежащин хилар.	1	0	0		www.urok95.ru .
28	Подлежащин хилар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
29	Хандешан цхьалхе сказуеми.	1	0	0		www.desharkho.ru
30	Сочинени «Тхан доьзал»	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
31	Церан хЮттаман сказуеми.	1	0	0		www.urok95.ru .
32	Церан хЮттаман сказуеми.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
33	Подлежащиний, церан хЮттаман сказуеминий йуккъехь тире.	1	0	0		www.desharkho.ru
34	Хандешан хЮттаман сказуеми.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
35	Хандешан хЮттаман сказуеми.	1	0	0		www.urok95.ru .
36	Предложенин коьрта меженаш тIечIагIйар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		www.desharkho.ru
38	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
39	Нийса кхачам.	1	0	0		www.urok95.ru .
40	Лач кхачам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
41	Берта къастам.	1	0	0		www.desharkho.ru
42	Бертаза къастам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
43	Талламан болх «Луо»	1	1	0		www.urok95.ru .

44	Йуххедиллар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
45	Йуххедиллар.	1	0	0			www.desharkho.ru
46	Латтам.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
47	Даран суьртан латтам.	1	0	0			www.urok95.ru.
48	Бараман латтам.	1	0	0			http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
49	Меттиган латтам.	1	0	0			www.desharkho.ru
50	Хенан латтам.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
51	Бахьанин латтам.	1	0	0			www.urok95.ru.
52	Галашонан латтам.	1	0	0			http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
53	Бехкаман а, дуьхьалара а латтамаш.	1	0	0			www.desharkho.ru
54	Латтаман тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
55	Изложени «Тепсаркъа»	1	0	1			www.urok95.ru.
56	Предложенин коьртаза меженаш тӀечӀагӀйар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
57	ЦхьанахӀоттаман предложенеш.	1	0	0			www.desharkho.ru
58	ЦхьанахӀоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
59	Билгала-йуьхьан предложенеш.	1	0	0			www.urok95.ru.
60	Билгалза-йуьхьан предложенеш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
61	Билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан предложенеш тӀечӀагӀйар.	1	0	0			www.desharkho.ru
62	Йукьара-йуьхьан предложенеш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
63	Йукьара-йуьхьан предложенеш тӀечӀагӀйар.	1	0	0			www.urok95.ru.

64	Йуьхьза предложенеш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
65	Церан предложенеш.	1	0	0			www.desharkho.ru
66	Йуьхьза, церан предложеш тIечIагIйар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0			www.urok95.ru .
68	Йуьхьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
69	Чолхейаблла цхьалхе предложени.	1	0	0			www.desharkho.ru
70	Предложенин цхьанатайпанчу меженех лаьцна йукъаракхетам.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
71	Предложенин цхьанатайпанчу меженашкахь хуттургаш.	1	0	0			www.urok95.ru .
72	Цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а къастамаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
73	Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0			www.desharkho.ru
74	Талламан болх «Дозалан марзо»	1	1	0			ps95.ru/dikdosham/
75	Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш. ТIечIагIдар.	1	0	0			www.urok95.ru .
76	Предложенин шакъабстинчу меженех йукъаракхетам.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
77	Шакъабстина къастамаш.	1	0	0			www.desharkho.ru
78	Шакъабстина латтамаш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
79	Шакъабстина йуххедиллар.	1	0	0			www.urok95.ru .
80	Шакъабстина йуххедиллар. ТIечIагIдар.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

81	Хенан а, меттиган а латта- табийн дурсаш.	1	0	0			www.desharkho.ru
82	Хенан а, меттиган а латта- табийн дурсаш. ТіечІагІдар.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
83	Тіедерзар.	1	0	0			www.urok95.ru .
84	Йукъадало дешнаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Йукъадалочу дешнийн тай- панаш.	1	0	0			www.desharkho.ru
86	ЙукъахІитто конструкцеш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
87	ЙукъахІитто конструкцеш. ТіечІагІдар.	1	0	0			www.urok95.ru .
88	Сочинени «Шеран зама- наш»	1	0	1			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Предложенин меженех тера догІуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш.	1	0	0			www.desharkho.ru
90	ХІаь, хІан-хІа дешнаш- предложенеш. Ай- дардешнаш-предложенеш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
91	Ма-дарра а, лач а къаме- лах йукъара кхетам.	1	0	0			www.urok95.ru .
92	Ма-дарра къамелехь саца- ран хъаьркаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Ма-дарра къамелехь саца- ран хъаьркаш. ТіечІагІдар.	1	0	0			www.desharkho.ru
94	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
95	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор. ТіечІагІдар.	1	0	0			www.urok95.ru .
96	Цитаташ а, церан ний- сайазйар а.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	Шеран талламан болх «Кехат»	1	1	0			www.desharkho.ru
98	Грамматически талларш.	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/

99	Грамматически талларш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.)						
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0			www.urok95.ru .
101	ЦхъанахЮоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
102	Предложенин цхъанатайпана меженаш.	1	0	0			www.desharkho.ru
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102					

9 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Тал-ламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪБАРА ХААМ АШ – 3с.						
1.	Нохчийн Республিকেхъ нохчийн матто кхочушден гуллакх	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
2.	Нохчийн мотт вайн заманан дуненахъ	1	0	0		www.desharkho.ru
3.	Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	1	0	0		www.urok95.ru .
КАРЛАДАККХАР – 5 с.+1с.						
4.	Іамийнарг карладаккхар. Орфографи	1	0	0		www.urok95.ru .
5.	Дешнийн цхъаьнакхетарш, церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
6.	Предложенин коьрта меженаш	1	0	0		www.urok95.ru .
7.	Предложенин коьртаза меженаш	1	0	0		www.urok95.ru .
8.	Предложенин шакъаьстина меженаш					

9.	Талламан болх «Хьоме йурт»	1	1	0			www.desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А – 5 с.						
10.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладакхар)	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11.	Къамелан гIуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогIар, йешар	1	0	0			www.desharkho.ru
12.	ЛадогIаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара	1	0	0			www.urok95.ru.
13.	Йешаран кепаш: Iаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14.	Синонимика – стилистикин бух. Фразеологически синонимаш	1	0	0			www.desharkho.ru
	ТЕКСТ – 5 с.+1с.						
15.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамIдар)	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16.	ПКЭ-н кепехь «Оьзда кIант» изложени йазйар.	1	0	1			www.desharkho.ru
17.	Къамелан функционални-маIнин тайпанаш (жамIдар)	1	0	0			ps95.ru/dikdo sham/
18.	Дийцар къамелан тайпа санна	1	0	0			ps95.ru/dikdo sham/
19.	Текстан маIнин анализ	1	0	0			www.desharkho.ru
20.	Текстан хаамаш хийцар	1	0	0			www.urok95.ru.
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ – 4с.						
21.	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш	1	0	0			ps95.ru/dikdo sham/
22.	Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къабсташ хилар а	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23.	Талламан болх «Ирсе бIаьрхиш»	1	1	0			ps95.ru/dikdo sham/

24.	Гуллакхан стиль	1	0	0			www. des-harkho.ru
25.	Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаь- хьаллин гIирсаш (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени)	1	1	0			ps95.ru/dikdo sham/
МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ – 59с. +8с.							
26.	Чолхечу предложенех кхетам	1	0	0			www. des-harkho.ru
27.	Чолхечу предложенех кхетам тIечIагIбар	1	0	0			www. urok95.ru.
28.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хIоттамах а йукъара кхетам	1	0	0			www. des-harkho.ru
29.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гIирсаш	1	0	0			www. urok95.ru.
30.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гIирсаш. ТIечIагIдар	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31.	Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маIнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин интонацин башхаллаш	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
32.	Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0			www. des-harkho.ru
33.	ПКЭ-н кепехь «Хьуьнаре кIант» изложени йазйар.	1	0	1			ps95.ru/dikdo sham/
34.	Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0			www. urok95.ru.
35.	Чолхе-цхьаьнакхетта предложенин хIотторан норманаш	1	0	0			ps95.ru/dikdo sham/
36.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин синтаксически анализ	1	0	0			www. des-harkho.ru

38.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна пунктуационни анализ	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39.	Талламан болх (Тест №1)	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
40.	Чолхе-карарчу предложенех кхетам	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
41.	Предложенин коьрта а, тӀетуху а дакъош	1	0	0		www.des-harkho.ru
42.	Предложенин коьрта а, тӀетуху а дакъош тӀечӀагӀдар	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
43.	Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а	1	0	0		www.urok95.ru
44.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
45.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш. ТӀечӀагӀдар	1	0	0		www.des-harkho.ru
46.	Талламан болх «Борз»	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
47.	Чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
48.	Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогӀуш хилар	1	0	0		www.des-harkho.ru
49.	Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогӀуш хилар. ТӀечӀагӀдар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50.	Къастаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www.urok95.ru
51.	Къастаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
52.	Кхачаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www.des-harkho.ru
53.	Кхачаман тӀетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www.urok95.ru

54.	Латтамын тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
55.	Латтамын тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
56.	Сочиненина кечам бар	1	0	0			www.des-harkho.ru
57.	ПКЭ-н кепехь «Къонахчун амалш сочинени йазйан кечам бар. (27-г1а вариант).	1	0	1			ps95.ru/dikdosham/
58.	Хенан тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			www.des-harkho.ru
59.	Хенан тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			www.urok95.ru.
60.	Бахъанин тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61.	Бахъанин тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			www.urok95.ru.
62.	Галашонан тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
63.	Бехкаман тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			www.des-harkho.ru
64.	Бехкаман тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			www.des-harkho.ru
65.	Талламан болх (Тест №2)	1	1	0			ps95.ru/dikdosham/
66.	Даран суьртан тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67.	Бараман тгетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			www.urok95.ru.
68.	Чолхе-караара предложени х1отторан норманаш	1	0	0			ps95.ru/dikdosham/
69.	Масех тгетухучуьнца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0			www.des-harkho.ru
70.	Масех тгетухучуьнца йолу чолхе-караара предложенеш. Тгеч1аг1дар	1	0	0			www.des-harkho.ru

71.	Чолхе-карарчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хИтторан норманаш	1	0	0			www.urok95/ru.
72.	Чолхе-карарчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хИтторан норманаш, тI ечI агI дар.	1	0	1			ps95.ru/dikdo sham/
73.	Чолхе-карарчу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74.	Чолхе-карарчу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0			www.urok95/ru.
75.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар	1	0	0			www.des-harkho.ru
76.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маьIнин йукъаметтигаш	1	0	0			www.urok95/ru.
77.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехъ пайдаэцар	1	0	0			www.des-harkho.ru
79.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар	1	0	0			ps95.ru/dikdo sham/
80.	Талламан болх «Воокхачу стеган доIа»	1	1	0			www.urok95/ru.
81.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цIоьмалг а, цIоьмалгаца тIадам а	1	0	0			www.des-harkho.ru
82.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цIоьмалг а, цIоьмалгаца тIадам а	1	0	0			ps95.ru/dikdo sham/
83.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маьIнашца	1	0	0			www.urok95/ru.
84.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитIадам	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дубъхалара, хенан маьIнашца	1	0	0			http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

86.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бехкаман, тӀаьхьалонан маӀнашца	1	0	0			www. urok95/ru.
87.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0			ps95.ru/dikdo sham/
88.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0			ps95.ru/dikdo sham/
89.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложе- нийн синтаксически анализ	1	0	0			www. des- harkho.ru
90.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложе- нийн пунктуационни анализ	1	0	0			www. urok95/ru.
91.	Сочиненина кечам бар	1	0	0			www. des- harkho.ru
92.	ПКЭ-н кепехь «Нохчочун оьздангалла» сочинени йазйар. (13-г1а вариант).	1	0	1			ps95.ru/dikdo sham/
	КАРЛАДАККХАР – 6с. +1с.						
93.	Чолхе-цхьаьнакхетта предложенеш	1	0	0			http://ps95.ru/ nohchiyn- tezaurus/
94.	Чолхе-карара предложенеш	1	0	0			www. des- harkho.ru
95.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	1	0	0			ps95.ru/dikdo sham/
96.	Шеран талламан болх «Ирча буй- са»	1	1	0			www. urok95/ru.
97.	Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменационни белхан дӀахӀоттам	1	0	0			http://ps95.ru/ nohchiyn- tezaurus/
98.	Экзаменационни белхан мах хадоран критереш	1	0	0			www. des- harkho.ru
99.	Дешаран шарахь бинчу белхан жамӀдар	1	0	0			ps95.ru/dikdo sham/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	7	5			

Дешаран-методикин кхачаман ларам

Дешаран-методикин гЮ-Іамат

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 5 класс.
2. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 6 класс.
3. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 7 класс.
4. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 8 класс.
5. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 9 класс.
6. «Ас дІалур ю ПКЭ!» Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменна кечам бар. Дешаран-методически гЮ-Іамат. («Я сдам ОГЭ!» Подготовка к основному государственному экзамену по чеченскому языку. Учебно-методическое пособие). Абдуразаков Ш.И., Дашаева Л.Х., Дудаев С.А.-Х., Тутаева С.Л., Хунарикова П.А. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2021. – 192 с.
7. Тимаев А.Д., Ирезиев С-Х.С-Э., Абубакаров А.Х. Практический курс морфологии чеченского языка. – Грозный: ФГУП «Издательский комплекс «Грозненский рабочий», 2012. –176 с.
8. Эдилов. С.Э. Самукъане грамматика. 5-11 классашна дешаран пособи. (Занимательная грамматика. Учебное пособие для 5-11 классов). – Грозный: «Арфа-Пресс», 2012. – 368 с.

Методикин литература

9. Айдамирова М. А. Музейная деятельность по приобщению подрастающего поколения к культурно-историческому наследию. Учебное пособие. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 89 с.
10. Эдилов С. Э. Обучение изложению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 240 с.
11. Эдилов С. Э. Обучение сочинению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 160 с.
12. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум синтаксиса чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2012. – 302 с.

13. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2020. – 320 с.
14. Эсхаджиев Я.У. Изучение орфографии и пунктуации в школе. – Грозный: Издательство «Альфа-Пресс», 2012. – 222 с.
15. Эдилов С. Э. Нохчийн мотт а, керла технологеш а (Чеченский язык и новые технологии). – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 285 с.

ЛугIаташ

16. Абдуразаков Ш.И. Iаламан совгIаташ. Русско-чеченский словарь флоры и фауны. – Грозный: ОА «ИПК «Грозненский рабочий», 2016. – 192 с.
17. Арсанукаев, А.М., Михтеева Т.И. Чеченско-русский, русско-чеченский словарь. – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2008. – 190 с.
18. Вагапов А. Д. Словарь синонимов чеченского языка. – Тбилиси: «Меридиан», 2011. – 734 с.
19. Ибрагимов Льюма. Нохчийн фразеологизмийн маъIнадаран дошам (Толковый словарь чеченских фразеологизмов). – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2004. – 128 с.
20. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.
21. Умархаджиев С.М., Астемиров А.В., Асхабов Х.И., Бадаева А.С., Вагапов А.Д., Израилова Э.С., Султанов З. А. Русско-чеченский, чеченско-русский словарь компьютерной лексики. – Грозный, АН ЧР, 2017. – 238 с.
22. Халидов А.И. Словарь лингвистических терминов чеченского языка. – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2012. – 448 с.

Хаамийн дешаран ресурсаш

23. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/>
24. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
//URL:<https://desharkho.ru/>
25. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам
//URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru/>